

ŠTÁTNA
ŠKOLSKÁ
INŠPEKCIA

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy

**KRITICKÝ
PRIATEĽ ŠKÔL
A ŠKOLSKÝCH
ZARIADENÍ**

OBSAH

ZHRNUTIE	2
ÚVOD	6
1 PREŽÍVANIE POHODY A BEZPEČIA V ŠKOLE, JEJ PODMIENKY A SÚVISLOSTI	8
1.1 Všeobecné ukazovatele prežívaného bezpečia a pohody v škole	8
1.2 Pohoda/nepohoda prameniaca zo vzdelávacieho procesu.....	11
1.3 Súdržnosť a priateľské vzťahy v triednom kolektíve.....	12
1.4 Prežívanie izolácie (osamelosť ako rizikový faktor).....	15
1.5 Ponižovanie, vylúčenie, šikanovanie a zažívanie ohrožovania noriem.....	17
1.6 Vzťahy s učiteľstvom a k učiteľstvu.....	19
2 INKLUZÍVNOSŤ A VYHÝBANIE SA BLÍZKOSTI „ODLIŠNÝCH“ VRSTOVNÍKOV	23
3 PREDSTAVY O NEROVNÝCH SCHOPNOSTIACH MUŽOV A ŽIEN.....	28
4 PREDSTAVY O PODMIENKACH LEPŠIEHO SPRÁVOVANIA SPOLOČNOSTI	30
METODOLOGICKÁ PRÍLOHA: REPREZENTATÍVNOSŤ A PARAMETRE SÚBOROV	33
LITERATÚRA/ZDROJE	36

Správu v spolupráci s Štátnou školskou inšpekciou vypracovala: **PhDr. Zuzana Kusá, CSc.**
Sociologický ústav SAV, v. v. i.

ZHRNUTIE

Prvá časť správy predkladá základnú deskripciu a porovnanie názorov a skúseností žiakov a žiačok, ktoré Štátna školská inšpekcia zaznamenala prostredníctvom rozsiahleho reprezentatívneho monitorovania v prvom polroku šk. roku 2024/2025. Monitorovanie využívalo pilotne testovaný štruktúrovaný dotazník, ktorý vyplňali žiaci a žiačky ôsmich ročníkov základných škôl, tercií osemročných gymnázií, tretích (predmaturitných) ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií. Získaný dátový súbor zahŕňa odpovede **15 850 žiakov a žiačok** a reprezentuje žiactvo navštevujúce školy vo všetkých krajoch Slovenska, všetkých veľkostných kategóriách obcí a všetkých typoch zriaďovateľov.

Cieľom monitorovania bolo získať reprezentatívny obraz o tom, ako uvedené vekové kategórie žiačok a žiakov slovenských škôl vnímajú svoju situáciu v školskom prostredí, či v ňom prežívajú pohodu, prijatie a povzbudzovanie od spolužiakov a spolužiačok a učiteľov a učiteľiek¹, alebo sa stretávajú aj s javmi, ktoré prežívajú ako nespravodlivosť, ponižovanie či izoláciu a spôsobujú im nepohodu a znižovanie pocitu bezpečia. Ďalším cieľom bolo poznať spoločenské postoje a názory žiactva, ktoré môžu byť – ako na to upozorňujú mnohé zahraničné štúdiá a domáce zisťovania – priamo či nepriamo formované aj ich skúsenosťami v školskom prostredí.

Žiačky a žiaci sa monitorovania zúčastňovali vyplňaním anonymného elektronického dotazníka. Dotazník neobsahoval žiadne otázky o ich rodine, sociálnej a ekonomickej situácii domácnosti a s výnimkou identifikácie veku a rodu sa zameriaval výlučne na skúsenosti a pocity žiactva získavané v prostredí školy a na ich názory na spoločenské témy. **Detailnejší obraz situácie žiactva v školách líšiacich sa podľa zriaďovateľa, veľkosti sídla, vyučovacieho jazyka a kraja, preskúmanie súvislostí medzi skúsenosťami a názormi žiactva a výsledky rozboru odpovedí na otvorené otázky dotazníka predložíme až v ďalších častiach správy.**

Základnú deskripciu výsledkov monitorovania predstavujeme v členení do štyroch kapitol podľa hlavných tematických okruhov dotazníka. Podávame ju formou komentárov k 56 tabuľkám, ktoré informujú o percentuálnom rozložení odpovedí žiactva zo základných škôl, mladšieho a staršieho žiactva gymnázií a žiactva stredných odborných škôl. Najrozsiahlejšia je prvá kapitola, ktorá podáva rámcový obraz toho, ako to vyzerá s prežívaním pohody a bezpečia v škole, so vzájomnými vzťahmi medzi žiactvom a vzťahmi medzi žiactvom a učiteľmi a učiteľkami, či a ako sú rozšírené pocity osamotenía, skúsenosti s ponižovaním a ohrozovaním. Druhá kapitola sa venuje zisteniam o miere inkluzívnosti žiactva voči v niečom „odlišným“ spolužiakom a spolužiačkam, tretia prezentuje názory žiactva týkajúce sa konzervatívnych výrokov o nižších schopnostiach žien v rôznych oblastiach života a väčšej užitočnosti vysokoškolského vzdelania pre mužov. Tabuľky tejto časti obsahujú aj rodové triedenie a ukazujú veľmi vysoké rozdiely medzi názormi žiakov a žiačok. Záverečná piata kapitola porovnáva názory žiactva týkajúce sa prínosu represívnych spôsobov spravovania spoločnosti a možnosti zaisťovať poriadok v spoločnosti „zdola“ aj s použitím násilia.

Všeobecne možno konštatovať, že žiaci a žiačky ôsmeho ročníka základných škôl hodnotia mnohé stránky školského života negatívnejšie ako ich vrstovníci a vrstovníčky z osemročných gymnázií a vo svojich názoroch sa javia aj menej inkluzívni. Nasleduje výber niektorých zistení monitorovania (pre úplnejší pohľad odporúčame čítať celú správu):

- ⇒ Takmer 19 % žiactva ôsmich ročníkov základných škôl a viac ako 15 % žiactva stredných odborných škôl sa v škole necíti „nikdy“ alebo len „málokedy“ dobre a bezpečne. Na hodinách

¹ Jazyková poznámka: Generické maskulínium v tejto správe používame len v citáciách pôvodného znenia niektorých otázok dotazníka. Preferujeme označenia žiak a žiačka, spolužiak a spolužiačka a učiteľ a učiteľka, ktoré nahrádzujeme aj kolektívnym tvarom žiactvo, spolužiactvo a učiteľstvo.

pocituje nervozitu, úzkosť a stres „často“ alebo „takmer vždy“ takmer 22 % žiactva stredných odborných škôl a až 30,6 % mladšieho žiactva gymnázií. Obavy zo zlých známok aj vtedy, keď sú dobre pripravení, pocituje „často“ alebo „takmer vždy“ viac ako 40 % žiactva všetkých druhov škôl, žiactvo tercií osemročných gymnázií v najväčšej miere.

- ⇒ **Svoj triedny kolektív ako dobrú partiu**, ktorá drží spolu „často“ a „takmer vždy“ hodnotili výrazne častejšie žiaci a žiačky gymnázií ako žiactvo základných škôl. Žiaci a žiačky gymnázií častejšie ako žiactvo základných a stredných odborných škôl odmietali tvrdenie, že v ich triede sa každý stará len o seba a neobzerá sa na druhých. Menej ako polovica žiactva v každom druhu škôl označila ako patričnú charakteristiku svojej triedy tvrdenie „*všetci spolu dobre vychádzame a nikoho neodstrkujeme*“. Viac ako 20 % žiakov v každom druhu škôl sa prihlásilo k tvrdeniu, že majú v triede spolužiakov, ktorým sa väčšina ostatných vyhýba.
- ⇒ Pomerne **rozšírené je prežívanie osamelosti** v zmysle nemožnosti nájsť si v navštevovanej triede či škole kamaráta/kamarátku s podobnými záujmami, takúto skúsenosť malo „často“ a „takmer vždy“ viac ako 20 % žiactva základných škôl a 22 % žiactva stredných odborných škôl. Len tretina žiactva základných a odborných škôl tiež uvádza, že takúto skúsenosť nemalo „nikdy“.
- ⇒ Pozitívnym zistením monitorovania je, že tri štvrtiny mladších žiakov a žiačok z osemročných gymnázií a žiakov a žiačok stredných odborných škôl sa „**nikdy**“ **nestali terčom výsmechu pre svoj vzhľad, známky či spôsob reči**. Takéto ponižovanie nezažilo „nikdy“ až 83,6 % žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií. Medzi žiactvom základných škôl je však podiel žiačok a žiakov bez takejto skúsenosti nižší; medzi žiactvom základných škôl je naopak najvyšší podiel (takmer 10 %) tých, ktorí sú terčom výsmechu „často“.
- ⇒ Odpovede na otázky zisťujúce ako často sa ocitli žiaci a žiačky v situáciách, v ktorých sa stali obeťami psychicky či fyzicky ubližujúcich konaní ukazujú, že **najčastejší spôsob vzájomného ubližovania je ohováranie**. Len relatívne malý podiel žiakov a žiačok všetkých druhov škôl (15 % – 20 %) uviedol, že ohováranie nezažil „nikdy“. Naopak, viac ako štvrtina žiactva zo všetkých druhov škôl pripúšťa, že terčom ohovárania je „často“. Omnoho zriedkavejšie žiaci a žiačky uvádzali, že zažili vyhrážanie alebo boli fyzicky napadnutí. Oba druhy šikanovania častejšie zažíva žiactvo základných škôl a najmenej často žiactvo predmaturitných ročníkov gymnázií. Až 14,6 % žiactva základných škôl sa „občas“ alebo „často“ stáva terčom vyhrážania. Fyzické napadnutie nezažilo „nikdy“ až 90 % žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií, no len 67,8 % žiactva základných škôl. Žiactvo základných škôl má oproti žiakom a žiačkam iných druhov škôl vo väčšej miere túto skúsenosť „často“.
- ⇒ V odpovedi na otázku zisťujúcu **správanie triedneho kolektívu v prípade neférového postupu učiteľa** voči spolužiakovi si viac ako 10 % žiactva v každom druhu škôl vybralo odpoveď „*neférových učiteľov u nás nemáme*“. V odpovediach na túto otázku sa najsúdržnejšie prejavuje žiactvo gymnázií a osobitne žiactvo gymnázií veku 14 až 16 rokov, v najväčšej miere sa „často“ a „takmer vždy“ postaví na obranu spolužiaka či spolužiačky. Približne pätina žiactva z každého druhu škôl (v prípade žiactva základných škôl takmer štvrtina) odpovedala, že takéto prejavy súdržnosti sa v ich triede nedejú „nikdy“ alebo len „málokedy“.
- ⇒ Väčšina žiactva všetkých druhov škôl „**skôr súhlasila**“ alebo „**určite súhlasila**“ s tvrdením, že **väčšina učiteľov, ktorí ma učia, sú chápvaví a tolerantní**. S týmto tvrdením na druhej strane nesúhlasila viac ako štvrtina žiactva v každom druhu škôl (s výnimkou žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií), no len približne 5 % žiactva „**vôbec nesúhlasilo**“ s týmto tvrdením.
- ⇒ Pozitívnym zistením monitorovania je vysoký podiel žiactva všetkých druhov škôl, ktorí tvrdia, že v škole majú viac takých **učiteľov, ktorí vedia konflikty v triede riešiť spravodlivo**. Tvrdí to takmer 60 % žiactva mladších aj predmaturitných ročníkov gymnázií. Každý desiaty žiak či žiačka základných škôl a stredných odborných škôl však tvrdí, že „*v škole nie je taký učiteľ*“. V týchto

dvoch druhoch škôl si okolo 10 % žiakov a žiačok zvolilo možnosť „*nechcem odpovedať*“, ktorou pravdepodobne zakrývali negatívne hodnotenia.

- ⇒ V každom druhu škôl viac ako tretina žiactva (na základných školách až 50 %) odpovedala, že učitelia „*skôr neoceňujú*“ alebo „*vôbec neoceňujú*“ pred triedou ich schopnosti. Medzi žiactvom gymnázií mierne prevažujú žiaci a žiačky so **skúsenosťou verejného oceňovania**.
- ⇒ **Ponižovanie (krik, zosmiešňovanie) od učiteľov pripúšťa** („*skôr áno*“ a „*určite áno*“) každý štvrtý žiak či žiačka základnej školy a viac ako 20 % ich vrstovníkov a vrstovníčok z osemročných gymnázií a žiactva tretích ročníkov stredných odborných škôl. V mierne menšom rozsahu má túto skúsenosť žiactvo predmaturitných ročníkov gymnázií.
- ⇒ Medzi žiactvom je značne rozšírený názor, že **učitelia uprednostňujú niektorých** žiakov/žiačky pred inými. K tomuto názoru sa prikláňa („*skôr áno*“ a „*určite áno*“) viac ako polovica žiactva základných škôl, ich vrstovníkov z osemročných gymnázií a gymnazistov z predmaturitných ročníkov.
- ⇒ V možnostiach žiactva rôznych druhov škôl **podieľať sa na školskej demokracii** nie sú výraznejšie rozdiely. Viac ako 60 % žiakov všetkých škôl „*skôr*“ alebo „*určite*“ súhlasí s tým, že majú túto možnosť. Žiactvo základných škôl v porovnaní s vrstovníkmi a vrstovníčkami z gymnázií významne častejšie odpovedá, že im učitelia „*vôbec*“ neumožňujú diskutovať na hodinách. Podiel žiactva základných škôl, ktorí odpovedali, že môžu („*skôr áno*“ a „*určite áno*“) na hodinách diskutovať, je tiež nižší ako podiel žiactva rovnakého veku z gymnázií (47 % verus 64,7 %). Medzi žiactvom stredných odborných škôl a ich vrstovníkmi z gymnázií sú v možnosti diskusie na hodine len malé rozdiely.
- ⇒ V odpovediach na **otázky týkajúce sa inkluzívnych postojov** voči v niečom odlišným spolužiakom či spolužiačkam (na hypotetickom príklade spoločného ubytovania počas školského výletu) žiactvo gymnázií prejavovalo inkluzívnosť vo výrazne väčšej miere ako žiactvo základných a stredných škôl a významne menej často volilo možnosť „*nechcem odpovedať*“. Žiactvo všetkých škôl si do veľkej miery osvojilo normu, že iná farba pleti nemôže byť a priori dôvodom odmietania a vyčleňovania človeka a prejavilo aj vysokú mieru blízkosti voči spolužiakom a spolužiačkam, ktorí sú „*viditeľne chudobní*“. Prijateľnosť spoločného ubytovania výrazne klesla v prípade spolužiačky či spolužiaka s fyzickým postihnutím, individuálne začleneným, vyznávajúcim islam a tiež v prípade spoločného ubytovania so spolužiačkou či spolužiakom rómskeho pôvodu. Spoločné ubytovanie so spolužiakom či spolužiačkou rómskeho pôvodu síce „*vôbec neprekáža*“ alebo „*skôr neprekáža*“ viac ako 60 % žiactva všetkých druhov škôl (a viac ako 70 % žiactva gymnázií), no viac ako 20 % žiactvu vo všetkých druhoch škôl by spoločné ubytovanie s rómskym spolužiakom či spolužiačkou „*skôr*“ alebo „*určite*“ prekážalo.
- ⇒ Monitorovanie zaznamenalo veľmi výrazné a významné rozdiely v súhlasoch a nesúhlasoch dievčat a chlapcov zo všetkých druhov škôl týkajúcich sa **tvrdení o nižších schopnostiach žien v oblastiach ako riadenie firmy a politické líderstvo a o menšej užitočnosti vysokoškolského vzdelania pre ženy**. Vysoké podiely chlapcov súhlasiacich s týmito výroky si aj vzhľadom na zistenia zahraničných štúdií o súvislostiach medzi prežívaním degradácie mužskej „*prevahy*“ a inklináciou ku krajne konzervatívnym postojom zaslúžia viac pozornosti.

V záverečnej kapitole prvej časti správy predstavujeme názory žiactva na prínos represívnych, ľudské práva a demokratické princípy spochybňujúcich spôsobov riešenia niektorých spoločenských problémov a tiež na prijateľnosť presadzovania poriadku „*zdola*“ aj s použitím násillia. S ohľadom na náročnosť tém bola medzi odpovede zaradená aj možnosť „*neviem*“.

Zistenia ukazujú, že žiactvo všetkých druhov škôl v určitej, a nie zanedbateľnej miere, akceptuje represívne a vylučujúce postupy spravovania spoločnosti ako spôsob zaistenia lepšieho života na Slovensku.

- ⇒ Najvyššiu mieru akceptácie malo udeľovanie **doživotného väzenia** za vraždu: „úplne“ a „skôr“ súhlasila s doživotím ako výlučným trestom viac ako polovica žiactva všetkých druhov škôl. S trvalým vylúčením zo spoločnosti (s doživotným trestom) za opakované krádeže a podvody súhlasila „skôr“ alebo „úplne“ tretina žiactva všetkých druhov škôl. O niečo menšiu podporu a výraznejší rozdiel v odpovediach žiactva základných a odborných škôl a žiactva gymnázií zaznamenalo monitorovanie pri názore „*Na Slovensku by sa žilo lepšie, keby sem nemohli prichádzať migranti z Afriky a Ázie*“. S týmto tvrdením „skôr“ alebo „úplne“ súhlasí 28,3 % žiactva základných škôl a 22 % ich vrstovníkov z osemročných gymnázií, 35,4 % žiactva stredných odborných škôl a 23 % žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií. V názoroch na trvalé vylúčenie duševne chorých ľudí zo spoločnosti ako cestu zlepšenia života na Slovensku sa podiely „skôr“ alebo „úplne“ súhlasiacich žiakov a žiačok všetkých druhov škôl opäť približujú.
- ⇒ Žiactvo z osemročných gymnázií v porovnaní s vrstovníkmi a vrstovničkami zo základných škôl vo významne vyššej miere „skôr“ alebo „úplne“ súhlasí s **obmedzovaním prístupu ľudí s nízkym vzdelaním** k verejným funkciám (31,3 % verus 21,3 %). V podobne vysokej miere sa k tejto metóde zlepšovania života na Slovensku prikláňa aj žiactvo predmaturitných ročníkov gymnázií.

Za najvýpovednejší ukazovateľ sklonu podporovať extrémistické riešenia udržiavania poriadku v spoločnosti možno pokladať súhlasy s tvrdením „*Ak štát nevie zaistiť poriadok, mali by to urobiť ľudia sami, hoci s použitím násilia*“.

Aj keď v odpovediach žiactva prevažovali nesúhlasy s týmto spôsobom zlepšovania života na Slovensku, podiel chlapcov, ktorí s tvrdením „skôr“ alebo „úplne“ súhlasili, bol na všetkých typoch škôl vyšší ako 20 % (na stredných odborných školách viac ako 35 %). Podiel žiakov a žiačok, ktorí sa nevedeli (alebo nechceli) vyjadriť k tvrdeniu o možnosti nerešpektovať monopol štátu na použitie násilia, bol tiež vysoký: na základných školách 25 %, v predmaturitných ročníkoch gymnázií 9 %. Aj **toto zistenie by sa mohlo stať podnetom k dôslednejším diskusiám o demokracii a demokratických spôsoboch spravovania spoločnosti pri vyučovaní príslušných predmetov.**

ÚVOD

V tejto správe podávame základný popis a porovnanie názorov a skúseností žiakov a žiačok, ktoré Štátna školská inšpekcia zaznamenala prostredníctvom rozsiahleho reprezentatívneho monitorovania na školách Slovenska realizovaného v prvom polroku šk. roku 2024/2025. Monitorovanie využívalo pilotne testovaný štruktúrovaný dotazník, ktorý vyplňali žiaci a žiačky ôsmich ročníkoch základných škôl (5781 žiactva), tercií osemročných gymnázií (1951 žiactva), tretích (predmaturitných) ročníkov stredných odborných škôl (8112 žiactva) a gymnázií (366 žiactva). Získané dátové súbory zahŕňajú odpovede 15 850 žiakov a žiačok a reprezentujú žiactvo navštevujúce školy vo všetkých krajoch Slovenska, veľkostných kategóriách obcí a všetkých typoch zriaďovateľov. Bližšie informácie o parametroch súborov a evidencii o ich vysokej reprezentatívnosti uvádza **metodologická príloha správy**.

Cieľom monitorovania bolo získať reprezentatívny obraz o tom, ako uvedené vekové kategórie žiačok a žiakov slovenských škôl vnímajú svoju situáciu v školskom prostredí, či v ňom prežívajú pohodu, prijatie a povzbudzovanie od spolužiakov a spolužiačok, učiteľov a učiteľiek alebo sa stretávajú aj s javmi, ktoré prežívajú ako nespravodlivosť, ponižovanie či izoláciu a spôsobujú im nepohodu a znižujú pocit bezpečia. Ďalším cieľom bolo poznanie postojov a názorov žiactva, ktoré môžu byť – ako na to upozorňujú mnohé zahraničné štúdiá a domáce analýzy² – priamo či nepriamo formované aj ich skúsenosťami v školskom prostredí.

Žiačky a žiaci sa monitorovania zúčastňovali vyplňaním **anonymného elektronického dotazníka**. Dotazník neobsahoval žiadne otázky o ich rodine, sociálnej a ekonomickej situácii domácnosti. Okrem identifikátorov školy (druh školy, kraj, typ obce, druh zriaďovateľa a jazyk vyučovania) boli ich jedinými identifikátormi vek a rod.

Štruktúrovanie dotazníka sa opieralo o predpoklad, že pre prežívanie pohody a bezpečia žiactva v škole sú významné konkrétne druhy skúseností a vzťahy (situácia žiakov a žiačok v triednom kolektíve, ich vzťahy s učiteľmi, prežívanie vzdelávacieho procesu, pocity izolácie či strachu), ktoré môžu viesť aj k podpore určitých názorov na celospoločenské otázky. Predpoklad a podkladovú koncepciu monitorovania znázorňuje schéma č. 1.

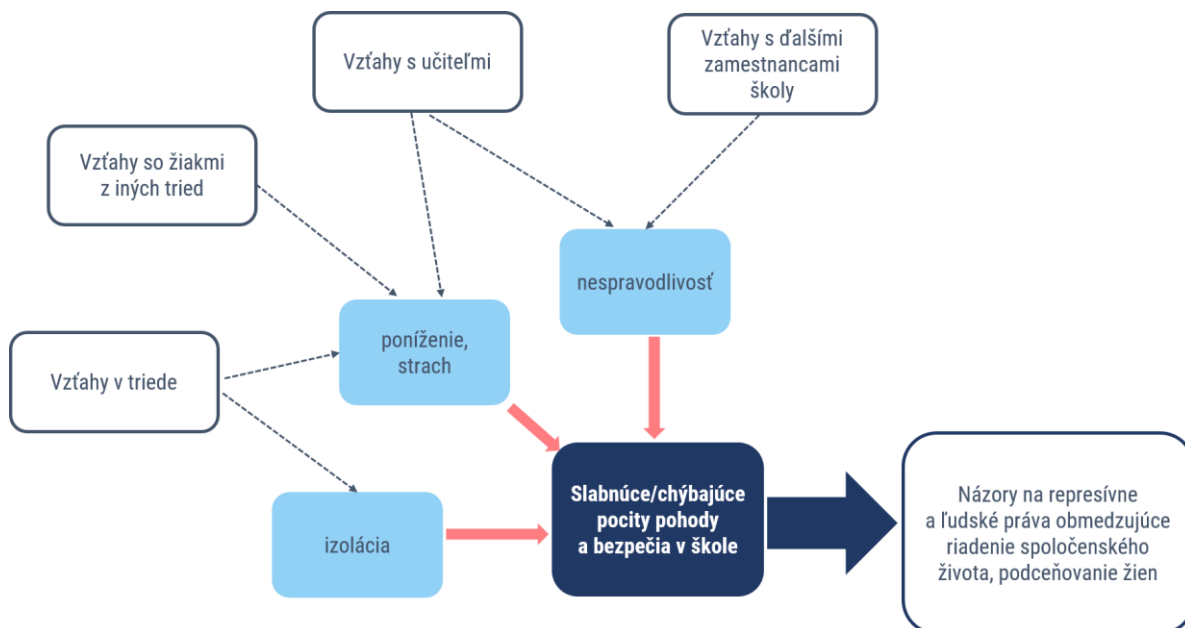
Dotazník ako hlavný nástroj monitorovania sme štruktúrovali tak, aby umožnil naplňať jeho cieľ – zmapovať pocity a skúsenosti žiactva vo formatívnom vekovom období v slovenskom školstve a zodpovedať na nasledujúce otázky:

- 1) *Ako žiaci a žiačky prežívajú pohodu a bezpečie v rôznych druhoch škôl?*
- 2) *Ako žiaci a žiačky vnímajú svoj triedny kolektív, jeho podporu a súdržnosť? Stávajú sa terčom ponižovania, prežívajú ohrozenie od spolužiakov?*
- 3) *Ako žiaci a žiačky vnímajú samotný vzdelávací proces a ako vnímajú spravodlivosť a podporu učiteľov?*
- 4) *Akí inkluzívni (prijímajúci) sú žiaci a žiačky voči „odlišným“ spolužiakom ?*
- 5) *Aké názory majú žiaci a žiačky o ne/rovných schopnostiach mužov a žien a aké sú ich predstavy o možnosti dosahovať zlepšenie života na Slovensku represívnymi či vylučujúcimi metódami spravovania verejných vecí?*

---

² Napr. Kimmel (2018), Nussbaum (2019) a na základe rozsiahleho prehľadu zahraničnej literatúry aj Madro a kol. (2025) sa zhodujú, že prežívanie izolácie, nespravodlivosti a poníženia (v tom aj poníženia pre spochybňovanie či degradovanie významu mužov a „chlapskosti“ v spoločnosti) patria ku kľúčovým faktorom príťažlivosti extrémizmu a krajne pravicových názorov na spravovanie spoločnosti.

Schéma 1 Predpokladané súvislosti negatívnych vzťahov a skúseností v školskom prostredí a ich efekty na prežívanie pohody a bezpečia v škole a ich efekty na názory na spoločenské témy

Táto časť správy má deskriptívny charakter, prináša len popis zisteného stavu v jednotlivých oblastiach skúseností a názorov žiactva. Dáta boli spracované v programe SPSS. Analýza otvorených otázok (dotazník obsahoval aj dve otvorené otázky na hodnotenie pozitív a negatív školy, ktorú žiak či žiačka navštevuje a možnosť špecifikovať vzťahy v triednom kolektíve inak než voľbou ponúknutých odpovedí) a súvislostí medzi skúsenosťami a názormi žiakov bude predložená Štátnej školskej inšpekcii neskôr.

Správa je rozčlenená do štyroch kapitol. Najrozsiahlejšia je prvá kapitola, ktorá má niekoľko častí a mapuje pocity a skúsenosti žiactva súvisiace s prežívaním pohody a bezpečia v škole, vrátane vzťahov v triednom kolektíve, zážitkov ponižovania a ohrozovania inými žiakmi či žiačkami, prežívania stresu či strachu zo skúšania a hodnotenia vzťahov s učiteľstvom a ďalšími zamestnancami školy. Druhá kapitola približuje mieru inkluzívnosti vzťahov k „odlišným“ spolužiakom či spolužiačkam, ktorú sme zisťovali prostredníctvom modelovej situácie spoločného ubytovania počas školského výletu a súvisiacich pocitov žiakov a žiačok. Tretia kapitola predstavuje názory žiakov a žiačok na ne/rovné schopnosti mužov a žien a štvrtá kapitola podáva obraz o miere ich akceptovania represívnych a izolacionistických (vylučujúcich) postupov spravovania spoločnosti.

Zistenia podávame v podobe tabuliek, ktoré umožňujú porovnávať percentové rozloženie odpovedí žiactva ôsmich ročníkov základných škôl a tercií osemročných gymnázií (14 – 16-roční žiaci a žiačky) a žiactva predmaturitných ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií (17 – 19-roční žiaci a žiačky). Vzhľadom na značný objem údajov tu neuvádzame porovnania názorov a skúseností podľa škôl líšiacich sa zriaďovateľom, veľkosťou školy či sídlom v kraji, či type obce. Niektoré zistenia prezentujeme v záujme prehľadnosti vo formáte tabuliek, ktorý znižuje počet stupňov škál spájaním viacerých stupňov kladných („skôr áno“ a „určite áno“) a záporných hodnotení („skôr nie“ a „určite nie“).

V tretej a štvrtej kapitole doplníme základné porovnanie v jednotlivých druhoch škôl aj o rodové triedenie. Výrazné rozdiely v odpovediach žiačok a žiakov všetkých druhov škôl v odpovediach najmä na otázky týkajúce sa rovnakých schopností a uplatnenia mužov a žien a tiež na otázky týkajúce sa represívnych spôsobov spravovania spoločnosti patria medzi významné zistenia tohto monitorovania. Tieto a ďalšie zistenia otvárajú ďalšie otázky, na ktoré nie je možné podať odpovede v predkladanej prvej časti správy. Pokúsime sa ich formulovať v ďalších častiach. Analytické možnosti podať ich vyčerpávajúce objasnenie sú však prirodzene ohraničené predmetom monitorovania, ktorým boli výhradne skúsenosti

a názory týkajúce sa školského prostredia, a mimo jeho záberu zostával rozsiahly priestor mimoškolských skúseností žiakov a žiačok.

1 PREŽÍVANIE POHODY A BEZPEČIA V ŠKOLE, JEJ PODMIENKY A SÚVISLOSTI

V tejto kapitole predstavujeme zistenia, ako žiaci a žiačky štyroch druhov škôl všeobecne hodnotia pohodu a bezpečie, aké konkrétne prejavy podpory, súdržnosti, uznania či ponižovania, izolácie, ohrozenia a nespravodlivosti zažívajú vo vzťahoch so spolužiakmi a spolužiačkami, učiteľstvom a ďalšími pracovníkmi a pracovníkmi školy. Pre svoju rozsiahlosť a rozmanité okruhy ju rozdeľujeme na šesť častí podľa oblastí, ktoré schéma č. 1 znázorňuje ako vzájomne súvisiace. V prvej časti kapitoly uvádzame odpovede žiactva na otázky týkajúce sa zovšeobecňujúcich hodnotení žiakov a žiačok so zreteľom na ich pocity pohody a bezpečia v škole a pocity, ktoré majú pri stretávaní sa s tými, ktorí spoluvytvárajú atmosféru školy. V ďalších častiach tejto kapitoly približujeme skúsenosti a pocity žiakov spojené s rôznymi oblasťami, aktérmi a stránkami života školy, ktoré môžu vplývať na celkové pocity spojené so školským prostredím a hodnotením jeho pohody a bezpečia. Sú to odpovede na otázky o súdržnosti triedneho kolektívu, otázky o prežívanom strese a obavách počas výučby, otázky o pocitoch osamelosti, o skúsenostiach žiactva s ponižovaním a ohrozovaním od (spolu)žiakov a spolu(žiačok) školy. Prvú kapitolu uzatvára časť venovaná vzťahom žiactva s učiteľmi a učiteľkami a ďalším zamestnanectvom školy, posudzovaniu ich tolerantnosti, férovosti a blízkosti.

1.1 VŠEOBECNÉ UKAZOVATELE PREŽÍVANÉHO BEZPEČIA A POHODY V ŠKOLE

Túto časť otvárame odpoveďami na najvšeobecnejšiu otázku monitorovacieho dotazníka týkajúcu sa hodnotenia pohody a bezpečia v škole. **Predstavuje ich tabuľka č. 1. Ukazuje, že pocit bezpečia a pohody v škole má „veľmi často“ viac ako polovica žiactva tercií osemročných gymnázií (8rG 14-16 r.) a predmaturitných ročníkov gymnázií (G 17-19 r.).** Ich vrstovníci a vrstovníčky zo základných škôl (ZŠ 14-16 r.) či stredných odborných škôl (SOŠ 17-19 r.) uvádzali „veľmi častý“ pocit pohody a bezpečia vo významne menšej miere. Ak ale zrátame odpovede „veľmi často“ a „občas“³, získame vcelku potešujúci obraz, že školu ako pohodový a bezpečný priestor vníma prevažná väčšina žiactva, viac ako 80 % žiactva základných a stredných odborných škôl a 90 % mladšieho aj staršieho žiactva gymnázií.

Tabuľka č. 1	V škole sa cítim dobre a bezpečne			
	Nikdy	Málokedy	Občas	Veľmi často
Žiactvo zo škôl				
ZŠ 14-16 r.	5,4 %	13,4 %	40,9 %	40,3 %
8rG 14-16 r.	3,3 %	7,4 %	37,3 %	52,1 %
SOŠ 17-19 r.	4,9 %	10,5 %	37,8 %	46,8 %
G 17-19 r.	2,2 %	5,5 %	35,5 %	56,8 %

V tabuľke č. 1 však vidíme aj to, že takmer 19 % žiakov a žiačok základných škôl (ZŠ 14-16 r.) a viac ako 15 % žiactva stredných odborných škôl (SOŠ 17-19 r.) sa v škole dobre a bezpečne necíti „nikdy“ alebo len „málokedy“. Nedostatok či zriedkavosť pohody a bezpečia v škole prežíva necelých 11 % žiakov a žiačok z tercií osemročných gymnázií. Medzi starším žiactvom gymnázií je najnižší podiel tých, ktorým pocit pohody a bezpečia v škole chýba alebo ho zažívajú len málokedy.

Všeobecné pozitívne hodnotenie bezpečia a pohody v škole sa nemusí premietiť do každodenných príjemných pocitov pri vstupe do školy, triedy či pri stretávaní učiteľov a učiteľiek, či žiactva z iných tried.

³ Predpokladáme, že už z umiestnenia na škále žiactvo prisudzovalo výrazu „občas“ väčšiu častosť ako výrazu „málokedy“, a preto je možné tieto odpovede opatrne interpretovať ako „skôr pozitívne“.

Pocity pohody a bezpečia prináša aj obvyklé fungovanie, samozrejmosť platnosti pravidiel a predvídateľnosť správania iných. Tieto všedné a samozrejme veci sprevádzajú obvykle neutrálne pocity.

Tabuľka č. 2 informuje o pomerne vysokom podiele neutrálnych pocitov pri vstupe do školy u žiactva všetkých druhov škôl. Vysoký je aj podiel ambivalentných pocitov („raz tak, raz inak“), ktorý súvisí s aj s typmi očakávaných udalostí ako sú napr. písomné či ústne skúšanie. Rozdiely v obvyklých pocitoch pri vstupe do školy medzi žiakmi rôznych druhov škôl nie sú výrazné. **Približne každý desiaty žiak v každom druhu školy má pri vstupe do školy „skôr nepríjemný“ pocit.**

Tabuľka č. 2	Keď vstupujem do školy, obvykle sa cítim			
Žiactvo zo škôl	Skôr príjemne	Neutrálne	Raz tak, raz inak	Skôr nepríjemne
ZŠ 14-16 r.	13,0 %	38,9 %	38,7 %	9,4 %
8rG 14-16 r.	14,5 %	42,0 %	33,7 %	9,7 %
SOŠ 17-19 r.	12,7 %	41,9 %	36,2 %	9,2 %
G 17-19 r.	18,3 %	39,6 %	32,0 %	10,1 %

Tabuľky č. 3a, 3b a 3c informujú o obvyklých pocitoch, ktoré žiačky a žiaci majú pri stretávaní učiteľstva a ďalších zamestnancov a zamestnankýň školy. Najvyššie podiely „príjemných“ a „skôr príjemných“ pocitov má žiactvo pri stretávaní učiteľov a učiteľiek, ktorí ich učia, a tiež pri stretávaní školských psychologov a psychologičiek a pedagogických asistentov a asistentiek.

Ambivalentné pocity „raz tak, raz inak“ a „skôr nepríjemné“ a „nepríjemné“ pocity majú žiaci a žiačky najčastejšie pri stretávaní učiteľstva, ktoré ich učí. „Neutrálne“ pocity vysoko prevládajú pri stretávaní učiteľstva, ktoré žiakov a žiačky neučí, a pri stretávaní ďalších zamestnancov a zamestnankýň školy. Žiactvo základných škôl má pri týchto stretnutiach „skôr nepríjemné“ pocity častejšie ako žiactvo ostatných druhov škôl.

Tabuľka č.3a	Keď v škole stretávam v škole učiteľov, ktorí nás učia, obvykle sa cítim			
Žiactvo zo škôl	Príjemne a skôr príjemne	Neutrálne	Raz tak, raz inak	Skôr nepríjemne a nepríjemne
ZŠ 14-16 r.	27,3 %	36,2 %	26,6 %	9,9 %
8rG 14-16 r.	34,9 %	31,2 %	26,6 %	7,3 %
SOŠ 17-19 r.	33,5 %	32,7 %	26,6 %	7,2 %
G 17-19 r.	39,1 %	30,1 %	24,3 %	6,5 %

Tabuľka č.3b	Keď v škole stretávam v škole učiteľov, ktorí nás neučia, obvykle sa cítim			
Žiactvo zo škôl	Skôr príjemne	Neutrálne	Raz tak, raz inak	Skôr nepríjemne
ZŠ 14-16 r.	19,9 %	63,5 %	12,0 %	4,7 %
8rG 14-16 r.	15,3 %	74,1 %	7,2 %	3,4 %
SOŠ 17-19 r.	17,9 %	71,9 %	7,2 %	2,9 %
G 17-19 r.	14,5 %	77,3 %	5,5 %	2,7 %

Tabuľka č. 3c		Keď v škole stretávam iných zamestnancov, ktorí nás neučia – školského psychológa, pedagogických asistentov a podobne – obvykle sa cítim			
Žiactvo zo škôl	Skôr príjemne	Neutrálne	Raz tak, raz inak	Skôr nepríjemne	V škole nie sú takíto zamestnanci
ZŠ 14-16 r.	30,1 %	55,3 %	8,7 %	4,7 %	1,2 %
8rG 14-16 r.	27,5 %	63,0 %	4,5 %	2,3 %	2,8 %
SOŠ 17-19 r.	27,4 %	61,3 %	5,5 %	2,9 %	2,9 %
G 17-19 r.	28,4 %	65,6 %	2,5 %	1,6 %	1,9 %

Vstup do triedy, ktorú žiaci a žiačky navštevujú, sa **pre viac ako polovicu žiactva všetkých druhov škôl** a ročníkov **spája s „príjemnými“ alebo „skôr príjemnými“ pocitmi (Tabuľka č. 4)**, no u žiactva gymnázií sa spája s „príjemnými“ pocitmi významne častejšie. Podiel tých, ktorí majú pri vstupe do triedy „skôr nepríjemné“ alebo „nepríjemné“ pocity je medzi žiactvom všetkých druhov škôl je takmer identický. Tento podiel ($\geq 10\%$) je blízky zistenému podielu „skôr nepríjemných“ pocitov, ktoré majú žiaci a žiačky pri vstupe do školy.

Tabuľka č. 4				Keď vstupujem do našej triedy, obvykle sa cítim		
Žiactvo zo škôl	Skôr príjemne a príjemne		Raz tak, raz inak	Skôr nepríjemne a nepríjemne		
ZŠ 14-16 r.	51,2 %		39,3 %	9,6 %		
8rG 14-16 r.	59,9 %		30,6 %	9,5 %		
SOŠ 17-19 r.	52,3 %		38,1 %	9,6 %		
G 17-19 r.	63,9 %		29,5 %	6,6 %		

Pocit bezpečia a pohody spoluvytvárajú aj skúsenosti so žiakmi z iných tried školy. V **tabuľke č. 5 vidíme, že medzi žiakmi všetkých druhov škôl dominujú „neutrálne“ pocity**, a to ešte vo výraznejšej miere ako pri vstupe do školy. Druhé najpočetnejšie pri stretávaní žiactva z iných tried sú „príjemné“ alebo „skôr príjemné“ pocity. Žiactvo stredných odborných škôl má však „príjemné“ a „skôr príjemné“ pocity vo výrazne nižšej miere ako žiactvo iných druhov škôl.

Tabuľka č. 5					Keď stretávam v škole žiakov z iných tried, obvykle sa cítim			
Žiactvo zo škôl	Príjemne a skôr príjemne		Neutrálne	Raz tak, raz inak	Skôr nepríjemne a nepríjemne			
ZŠ 14-16 r.	35,9 %		40,5 %	15,6 %	8,1 %			
8rG 14-16 r.	37,8 %		43,7 %	12,8 %	5,6 %			
SOŠ 17-19 r.	27,0 %		50,3 %	14,0 %	8,6 %			
G 17-19 r.	40,7 %		43,7 %	12,0 %	3,6 %			

1.2 POHODA/NEPOHODA PRAMENIACA ZO VZDELÁVACIEHO PROCESU

K celkovému prežívaniu pohody či nepohody v škole či výkyvom v týchto pocitoch prispieva svojím dielom aj to, aké pocity u žiakov a žiačok vyvoláva samotný vzdelávací proces, či sú zaujatí poznávaním, alebo nie, či ich sprevádza skôr úzkosť a obavy, alebo sa cítia uvoľnene. Nasledujúce tabuľky 6 až 9 prinášajú rozloženie odpovedí na otázky, ktoré sa týkajú rôznych aspektov psychickej pohody či nepohody počas vyučovacieho procesu a zaujatia obsahom vzdelávania.

V tabuľke č. 6 „Baví ma, čo sa v škole učíme“ vidíme, že stredová, výberová pozícia „niekedy“ je s výnimkou žiactva základných škôl medzi žiactvom najčastejšie zastúpená. Podiel odpovedí, ktoré indikujú vysoký záujem o (všetko) preberané učivo, je v porovnaní s podielom odpovedí „takmer nikdy“ a „málokedy“ pomerne nízky. Odpovede „často“ a „takmer vždy“ prekračujú 25 % len u žiactva stredných odborných škôl. Medzi starším žiactvom je viac takých, ktorých učivo baví „často“ alebo „takmer vždy“.

Tabuľka č. 6 Baví ma, čo sa v škole učíme			
Žiactvo zo škôl	Takmer nikdy a málokedy	Niekedy	Často a takmer vždy
ZŠ 14-16 r.	43,2 %	41,0 %	15,7 %
8rG 14-16 r.	36,6 %	45,3 %	18,1 %
SOŠ 17-19 r.	28,4 %	42,9 %	27,7 %
G 17-19 r.	38,5 %	38,3 %	23,2 %

Podiely žiactva, ktoré sa počas vyučovania cítia uvoľnene „často a takmer vždy“ (Tabuľka č. 7) sú výrazne vyššie ako podiely žiactva, ktoré „často“ a „takmer vždy“ baví preberané učivo. Žiaci a žiačky základných škôl v porovnaní so žiakmi a žiačkami ďalších druhov škôl uvádzali zriedkavejšie, že sa počas vyučovania cítia uvoľnene „často“ a „takmer vždy“ a až tretina žiactva základných škôl odpovedala, že sa tak cítia „málokedy“ alebo „takmer nikdy“. Podiel takto odpovedajúcich bol však aj medzi žiactvom ostatných druhov škôl vyšší ako 25 %.

Tabuľka č. 7 Počas vyučovania sa cítim uvoľnene			
Žiactvo zo škôl	Takmer nikdy a málokedy	Niekedy	Často a takmer vždy
ZŠ 14-16 r.	33,4 %	34,2 %	32,4 %
8rG 14-16 r.	28,1 %	33,2 %	38,7 %
SOŠ 17-19 r.	26,0 %	33,3 %	40,7 %
G 17-19 r.	25,4 %	32,8 %	41,8 %

Častosť prežívania nervozity, úzkosti a stresu má medzi žiactvom všetkých druhov škôl rozloženie v tvare Gaussovej krivky s miernym vychýlením k odpovediam „takmer nikdy“ a „málokedy“ (Tabuľka č. 8). Najpočetnejšie odpovede vyjadrujú stredovú pozíciu „niekedy“. Mladšie žiactvo gymnázií v mierne vyššej miere priznávalo prežívania nervozity, úzkosti a stresu „často“ a „takmer vždy“ (30,6 % v porovnaní so žiactvom základných škôl 25,1 % a stredných odborných škôl 21,9 %).

Tabuľka č. 8 Na hodinách pociťujem nervozitu, úzkosť alebo stres					
Žiactvo zo škôl	Takmer nikdy	Málokedy	Niekedy	Často	Takmer vždy
ZŠ 14-16 r.	13,6 %	26,4 %	34,9 %	17,1 %	8,0 %
8rG 14-16 r.	9,4 %	24,1 %	36,0 %	22,1 %	8,5 %
SOŠ 17-19 r.	15,5 %	28,6 %	34,0 %	15,4 %	6,5 %
G 17-19 r.	11,7 %	21,6 %	38,8 %	20,8 %	7,1 %

Obavy zo zlých známok aj napriek dobrej príprave má „často“ a „takmer vždy“ vysoký podiel žiakov a žiačok všetkých druhov škôl (Tabuľka č. 9). V prípade mladších ročníkov osemročných gymnázií má takéto obavy „často“ a „takmer vždy“ polovica žiactva, v prípade žiactva základných škôl je to 47 % a v predmaturitných ročníkoch gymnázií je to 44,5 % žiactva. Významne nižší podiel prežívajúcich obavy zo zlých známok „často“ či „takmer vždy“ je medzi žiactvom stredných odborných škôl, no aj tu ide o vysoký podiel – viac ako jednu tretinu žiakov a žiačok. Medzi žiactvom SOŠ je najvyšší podiel tých, ktorí, aj ak sú dobre pripravení, vedia predvídať svoj výkon a jeho hodnotenie, takmer 37 % žiactva takéto obavy nemá „takmer nikdy“ alebo len „málokedy“.

Tabuľka č. 9 Obávam sa zlých známok, aj keď som dobre pripravený					
Žiactvo zo škôl	Takmer nikdy	Málokedy	Niekedy	Často	Takmer vždy
ZŠ 14-16 r.	8,9 %	16,8 %	27,4 %	26,7 %	20,3 %
8rG 14-16 r.	8,0 %	15,8 %	26,3 %	26,8 %	23,1 %
SOŠ 17-19 r.	14,9 %	21,9 %	28,0 %	21,5 %	13,7 %
G 17-19 r.	9,3 %	19,1 %	27,0 %	23,5 %	21,0 %

1.3 SÚDRŽNOSŤ A PRIATEĽSKÉ VZŤAHY V TRIEDNOM KOLEKTÍVE

Tabuľky č. 10 až č. 17 informujú o skúsenostiach žiactva s interakciami v triednom kolektíve, ktoré môžu mať vplyv na ich celkový pocit bezpečia a pohody v škole. Hovoria o názoroch žiactva na súdržnosť ich triedneho kolektívu a vzťahy v ňom, ďalej o zážitkoch s výsmechom, šikanovaním, o prežívaní osamelosti a neporozumenia.

Vo všetkých druhoch škôl väčšina žiakov a žiačok tvrdí, že **v triede sú dobrá partia a vedia držať spolu „často“ alebo „takmer vždy“ (Tabuľka č. 10).** Medzi žiactvom základných škôl a stredných odborných škôl však vidíme vyššie podiely tých, ktorí len „málokedy“ alebo „takmer nikdy“ nezažívajú pocit, že sú v triede dobrá partia a držia spolu.

Tabuľka č. 10 V našej triede sme dobrá partia a vieme držať spolu			
Žiactvo zo škôl	Takmer nikdy alebo málokedy	Niekedy	Často alebo takmer vždy
ZŠ 14-16 r.	18,5 %	25,7 %	55,7 %
8rG 14-16 r.	12,2 %	23,9 %	63,9 %
SOŠ 17-19 r.	18,1 %	25,0 %	56,9 %
G 17-19 r.	11,3 %	20,8 %	68,0 %

Napriek vysokému podielu žiakov a žiačok základných škôl, ktorí v odpovediach vyššie naznačovali, že v triede sú „často“ alebo „takmer vždy“ dobrá partia a vedia držať spolu, **v tabuľke č. 11a vidíme, že len 36,5 % označilo, že tvrdenie „V triede všetci spolu dobre vchádzame, nikoho neodstrkujeme“ platí aj pre ich triedny kolektív.**⁴ Viac ako polovica žiactva všetkých druhov škôl neoznačila toto tvrdenie ako vystihujúce situáciu v ich triednom kolektíve.

Približne každý piaty žiak či žiačka v každom druhu škôl pripustili, že **v triede majú spolužiakov či spolužiačky, ktorí diktujú ostatným pravidlá aj proti ich vôli (Tabuľka č. 11b).**

⁴ To môže naznačovať existujúcu fragmentáciu triedneho kolektívu na viacero „dobrých partíí“. Tento predpoklad zrejme potvrdí aj analýza odpovedí na otvorené otázky monitorovacieho dotazníka podobne, ako v analýze v pilotnom zisťovaní, kde sme identifikovali vysoký podiel odpovedí hovoriacich o „skupinkovaní“, rozdelení triedneho kolektívu.

Žiactvo zo škôl	Tabuľka č. 11a		Tabuľka č. 11b	
	V triede všetci spolu dobre vychádzame, nikoho neodstrkujeme		V triede mám spolužiakov, ktorí určujú pravidlá, aj keď sa to mnohým nepáči	
	neoznačil	označil	neoznačil	označil
ZŠ 14-16 r.	63,5 %	36,5 %	77,2 %	22,8 %
8rG 14-16 r.	56,1 %	43,9 %	80,4 %	19,6 %
SOŠ 17-19 r.	52,3 %	47,7 %	81,7 %	18,3 %
G 17-19 r.	53,0 %	47,0 %	80,9 %	19,1 %

Viac ako štvrtina žiactva základných škôl, mladšieho aj staršieho žiactva gymnázií a pätina žiactva stredných odborných škôl uviedla (označením odpovede), že **v triede majú spolužiakov či spolužiačky, ktorým sa väčšina ostatných vyhýba (Tabuľka č. 12a)**. Vyhýbanie sa spolužiakom či ich ostrakizovanie (z najrozmanitejších dôvodov) je teda relatívne častým javom vo všetkých druhoch škôl.

Ešte vyššie podiely žiakov a žiačok (v prípade staršieho žiactva z gymnázií dvojnásobné!) uviedli, že v triede majú samotárskych spolužiakov, ktorí sa sami vyhýbajú ostatným (Tabuľka č. 12b).

Žiactvo zo škôl	Tabuľka 12a		Tabuľka 12b	
	V triede máme takých, ktorým sa väčšina spolužiakov vyhýba		V triede máme samotárov, ktorí sa ostatným vyhýbajú	
	neoznačil	označil	neoznačil	označil
ZŠ 14-16 r.	74,0 %	26,0 %	66,9 %	33,1 %
8rG 14-16 r.	71,7 %	28,3 %	56,3 %	43,7 %
SOŠ 17-19 r.	78,6 %	21,4 %	63,6 %	36,4 %
G 17-19 r.	73,5 %	26,5 %	48,6 %	51,4 %

Tabuľka č. 13 informuje o súdržnosti triedneho kolektívu z iného pohľadu, prináša vyjadrenia žiactva o výskyte nezhôd medzi spolužiakmi a spolužiačkami v triede, ktorú navštevujú. Vidíme, že najpokojnejšia situácia je v triedach gymnázií, kde viac ako 60 % mladších aj starších žiakov a žiačok odpovedalo, že k nezhodám v ich triede nedochádza „*takmer nikdy*“ alebo len „*málokedy*“. Podiel žiactva, ktoré na základných školách a na stredných odborných školách odpovedalo, že nezhody v ich triede sa stávajú „*často*“ a „*takmer vždy*“, je oproti ich vrstovníkom a vrstovníčkam z gymnázií dvojnásobný – 25,9 % oproti 12,6 % a 18,3 % oproti 7,9 %.

Žiactvo zo škôl	Medzi mojimi spolužiakmi sú nezhody		
	Takmer nikdy a málokedy	Niekedy	Často a takmer vždy
ZŠ 14-16 r.	41,2 %	33,0 %	25,9 %
8rG 14-16 r.	60,2 %	27,2 %	12,6 %
SOŠ 17-19 r.	51,6 %	30,0 %	18,3 %
G 17-19 r.	66,1 %	26,0 %	7,9 %

Tabuľka č. 14 zobrazuje zistenia o skúsenostiach žiactva so súťaživou a individualisticky zameranou atmosférou v triednom kolektíve, teda s atmosférou, ktorá nepraje spolupráci a súdržným vzťahom. Napriek spoločenskej atmosfére, ktorá nie veľmi žičí vzájomnej ohľaduplnosti, odpovede žiactva zo všetkých druhov škôl naznačujú, že „neobzeranie sa na druhých“ je skôr zriedkavý (odpovede „*takmer nikdy*“ alebo „*málokedy*“), a nie prevažujúci („*často*“ a „*takmer vždy*“) spôsob správania spolužiakov

a spolužiakov v ich triede. Prekvapujúcim zistením (protirečiacim intuitívnemu predpokladu) je, že u žiactva gymnázií sa takéto „len na seba“ zamerané konanie objavuje dokonca v menšej miere ako u žiactva základných a stredných odborných škôl.

Tabuľka č. 14 V našej triede sa každý spolieha sám na seba a neobzerá sa na druhých			
Žiactvo zo škôl	Takmer nikdy a málokedy	Niekedy	Často a takmer vždy
ZŠ 14-16 r.	45,4 %	38,2 %	16,3 %
8rG 14-16 r.	53,4 %	33,8 %	12,7 %
SOŠ 17-19 r.	42,5 %	37,5 %	20,0 %
G 17-19 r.	53,0 %	32,2 %	14,7 %

Tabuľka č. 15 predstavuje odpovede na otázku, v ktorej si žiactvo malo vybrať jednu zo štyroch ponúkaných charakteristík triedneho kolektívu. Dve charakteristiky vyjadrovali pozitívnu klímu a družnosť kolektívu, ktorú nenarúšajú horšie výkony časti žiactva, ale naopak ju dobré výsledky („spoločné napredovanie“) všetkých podporujú. Ďalšie dve charakteristiky vyjadrovali situáciu, keď slabšie výkony časti žiakov a žiačok sú vnímané ako rozdeľujúce triedny kolektív.

Z rozloženia odpovedí v tabuľke č. 15 je zrejmé, že prevažujú odpovede deklarujúce súdržnosť triedneho kolektívu:

- ✓ najčastejšou voľbou žiactva všetkých druhov škôl bola **charakteristika súdržného kolektívu, ktorý nevyklučuje ani slabších žiakov a žiačky** (nad 40 %).
- ✓ druhou najčastejšou bola ďalšia pozitívna charakteristika triedy ako kolektívu spoločne napredujúcich výborných žiakov a žiačok.
- ✓ **žiactvo gymnázií si významne menej často** ako žiactvo základných a stredných odborných škôl volilo charakteristiku triedy, ktorá vyjadruje kritický odstup od žiakov a žiačok, ktorí sa málo snažia.
- ✓ najmenšie, no nemarginálne, zastúpenie mali odpovede „*Lepší žiaci dávajú nám ostatným najavo, že ich brzdieme v učení a kazíme im hodnotenie triedy.*“ Takto odpovedajúci žiaci a žiačky signalizujú prežívanie možného odstrkovania (marginalizácie) v triednom kolektíve.

Tabuľka č. 15 V našej triede...				
Žiactvo zo škôl	Lepší žiaci dávajú nám ostatným najavo, že ich brzdieme...	Veľa spolužiakov sa nesnaží a kazia nám hodnotenie triedy	Niektorí žiaci nám kazia priemer, ale aj tak sú pre nás dôležití	Sme kolektív výborných žiakov a spoločne sa posúvame vpred
ZŠ 14-16 r.	7,5 %	18,8 %	46,0 %	27,8 %
8rG 14-16 r.	6,5 %	8,1 %	47,7 %	37,7 %
SOŠ 17-19 r.	5,9 %	16,6 %	41,6 %	35,9 %
G 17-19 r.	5,7 %	8,5 %	48,4 %	37,4 %

K činným prejavom súdržnosti patria prejavy podpory od triedneho kolektívu, napríklad formou povzbudzovania spolužiaka/spolužiacky. **Tabuľka č. 16 informuje o podieloch žiactva, ktorému sa v rôznej miere dostalo tohto prejavu súdržnosti.** Môžeme vidieť, že žiaci a žiačky základných škôl a stredných odborných škôl **zažívajú povzbudzovanie „často“ vo významne menšej miere** ako žiaci a žiačky gymnázií. Každý tretí žiak či žiačka základných a stredných odborných škôl uviedli, že zažili povzbudzovanie len „*zopárkrát*“ alebo „*nikdy*“.

Tabuľka č. 16	Zažil/a povzbudzovanie			
Žiactvo z škôl	Nikdy	Zopárkrát	Občas	Často
ZŠ 14-16 r.	7,8 %	29,1 %	34,9 %	28,1 %
8rG 14-16 r.	5,4 %	18,2 %	34,7 %	41,7 %
SOŠ 17-19 r.	10,7 %	26,7 %	34,7 %	27,9 %
G 17-19 r.	7,1 %	15,8 %	33,1 %	44,0 %

Dôležitým činným prejavom súdržnosti a podpory od triedneho kolektívu je jeho **schopnosť postaviť sa na obranu spolužiaka či spolužiačky, ktorým sa deje neférovosť zo strany učiteľa**. Tabuľka č. 17 prináša odpovede týkajúce sa tejto skúsenosti. V dotazníku bola žiactvu ponúknutá aj možnosť vybrať si tvrdenie „Neférových učiteľov u nás nemáme“. Takúto odpoveď si zvolilo viac ako 10 % žiactva v každom type škôl. Najvyššiu mieru súdržnosti, teda postavenia sa na obranu spolužiaka či spolužiačky „často“ a „takmer vždy“ naznačovalo žiactvo gymnázií a osobitne žiactvo gymnázií vo veku 14 až 16 rokov. No v každom druhu škôl viac ako tretina žiactva odpovedala, že obrana spolužiaka či spolužiačky v prípade neférovosti učiteľa je pravidlom. Na druhej strane však približne **každý piaty žiak a žiačka z každého druhu škôl** odpovedali, že takéto prejavy súdržnosti sa v ich triede nedejú „takmer nikdy“ alebo len „málokedy“. V prípade žiactva základných škôl takto odpovedala takmer štvrtina.

Tabuľka č. 17 Ak má niekto problém, že učiteľ je k nemu neférový, postavíme sa za neho				
Žiactvo z škôl	Takmer nikdy a málokedy	Niekedy	Často a takmer vždy	Neférových učiteľov u nás nemáme
ZŠ 14-16 r.	24,1%	25,4 %	34,0 %	16,4 %
8rG 14-16 r.	17,0 %	25,2 %	44,6 %	13,2 %
SOŠ 17-19 r.	21,1 %	26,3 %	37,7 %	15,0 %
G 17-19 r.	18,0 %	26,0 %	41,1 %	15,8 %

1.4 PREŽÍVANIE IZOLÁCIE (OSAMELOSŤ AKO RIZIKOVÝ FAKTOR)

Prežívaná osamelosť je, ako potvrdzujú početné výskumy, negatívnym faktorom, ktorý nielenže znižuje pocit pohody v triede a v škole, ale negatívne ovplyvňuje aj psychický vývin dospelujúceho a jeho vzťah k širšej spoločnosti (Kimmel 2018, Madro a kol. 2025). Prežívanie osamotenosti zisťovali viaceré otázky v monitorovacom dotazníku.

Tabuľka č. 18 predstavuje odpovede na otázku, ktorá sa zameriavala na prítomnosť blízkych kamarátov v triede a škole. Žiactvo si mohlo vybrať aj otvorenú odpoveď. Túto možnosť využilo viac ako 5 % žiakov a žiačok základných škôl a ich vrstovníkov z osemročných gymnázií.⁵ Väčšina (viac ako polovica) žiactva zo všetkých druhov škôl si ako najvýstižnejšie vybrala tvrdenie o kamarátskych a dobrých vzťahoch s väčšinou spolužiakov. Druhou najčastejšie vyberanou charakteristikou, opäť vo všetkých druhoch škôl, bolo tvrdenie o jednom či niekoľkých blízkych kamarátoch v triede. Bez kamarátov v triede, alebo dokonca v škole, bolo v každom druhu škôl (s výnimkou mladšieho žiactva gymnázií) približne 5 % žiakov a žiačok.

⁵ Analyzovať tieto odpovede budeme až v ďalšej časti správy. Napriek tomu spomeňme jednu zdanlivo paradoxnú odpoveď: „Väčšina spolužiakov sú moji kamaráti, ale máme zlé vzťahy“. Takáto odpoveď naznačuje, že význam označenia kamarát sa rozšíril natoľko, že znamená skôr známosť, znalosť osoby než označenie blízkeho človeka, ktorému dôverujeme.

Tabuľka č. 18 Vyber jedno tvrdenie, ktoré najviac vystihuje situáciu v tvojej triede a škole					
Žiactvo zo škôl	Väčšina spolužiakov sú moji kamaráti a máme dobré vzťahy	V triede mám jedného či niekoľko blízkych kamarátov	V triede nemám blízkych kamarátov ale mám ich v iných triedach školy	V našej škole nemám kamarátov	Iná situácia
ZŠ 14-16 r.	60,5 %	27,3 %	5,4 %	1,0 %	5,8 %
8rG 14-16 r.	52,8 %	36,5 %	3,2 %	0,6 %	6,9 %
SOŠ 17-19 r.	53,3 %	37,2 %	4,5 %	1,7 %	3,3 %
G 17-19 r.	57,7 %	32,0 %	3,3 %	2,5 %	4,6 %

„**Veľmi časté**“ osamotenie či izolovanie (sa) od spolužiakov počas prestávok je zriedkavou skúsenosťou žiactva všetkých druhov škôl (Tabuľka č. 19). Mierne častejšie sa však vyskytuje u staršieho žiactva. Občas túto situáciu zažíva (dobrovoľne sa pre ňu rozhoduje) od 11 % do 16 % žiactva. Podiel žiakov a žiačok, ktorí takto trávajú prestávky „*občas*“ alebo „*veľmi často*“ je výrazne nižší ako podiel tých, ktorí sami prestávky netrávajú „*takmer nikdy*“.

Tabuľka č. 19 Cez prestávky som sám/sama a nevšímam si okolie				
Žiactvo zo škôl	Takmer nikdy	Málokedy	Občas	Veľmi často
ZŠ 14-16 r.	56,8 %	28,2 %	11,1 %	3,9 %
8rG 14-16 r.	50,0 %	30,7 %	15,0 %	4,3 %
SOŠ 17-19 r.	44,8 %	32,8 %	16,3 %	6,0 %
G 17-19 r.	44,0 %	32,5 %	15,8 %	7,7 %

Osamelosť spôsobovaná nemožnosťou nájsť si kamaráta či kamarátku s podobnými záujmami je pre dospievajúcich rovnako či viac zaťažujúca ako fyzická forma osamelosti. **Tabuľka č. 20 informuje, že podiel žiactva „často“ alebo „takmer vždy“ prežívajúceho tento druh osamelosti, nie je zanedbateľný, týka sa viac ako 20 % žiactva základných škôl a 22 % žiactva stredných odborných škôl.** Len tretina žiactva základných a odborných škôl tiež uvádza, že takúto skúsenosť nemalo „*nikdy*“. V prípade mladšieho a staršieho žiactva gymnázií je podiel žiakov a žiačok bez tejto frustrujúcej skúsenosti výrazne vyšší (45, % a 50 %).

Tabuľka č. 20 V triedach a školách, ktoré som doteraz navštevoval/a, sa nenašiel nikto, kto by mal					
Žiactvo zo škôl	Nikdy sa mi to nestalo	Raz sa mi to už stalo	Niekoľkokrát sa to stalo	Často to tak bolo/je	Takmer vždy
ZŠ 14-16 r.	37,1 %	18,0 %	24,1 %	13,8 %	6,9 %
8rG 14-16 r.	45,9 %	17,0 %	20,3 %	11,3 %	5,4 %
SOŠ 17-19 r.	33,9 %	18,3 %	25,9 %	14,9 %	7,1 %
G 17-19 r.	50,3 %	15,8 %	18,9 %	9,8 %	5,2 %

Nepohoda v škole môže mať viacero príčin, od osamelosti, cez výsmech a šikanovanie, priveľkej záťaže učivom až po nedôveru k učiteľom. **Prežívanie nepohody v aktuálnej triede či školskom prostredí je pravdepodobným dôvodom uvažovania o možnosti byť v inom kolektíve či v škole (Tabuľka č. 21).** Škálu výskytu takých úvah sme pre uľahčenie situácie sebareflexie stanovili veľmi mierne (*vôbec – málokedy – občas*). Predpokladáme však, že výber odpovede „*občas na to myslím*“ ukazuje na častejšiu skúsenosť

s rôznorodými negatívne vnímanými javmi v triede, vyučovacom procese a školskom prostredí. V Tabuľke č. 21 vidíme, že voľbou odpovede „*občas na to myslím*“ svoju (občasnú) **nepohodu v triede či v škole** vyjadrila **viac ako pätina žiactva v každom druhu školy**. Viac ako polovica žiactva základných a stredných odborných škôl však zvolila odpoveď „*vôbec na to nemyslím*“, čím podľa nás vyjadrila „*udomácnenie*“ v prostredí svojej školy či triedy.

Tabuľka č. 21			
Možno by som sa cítil lepšie v inej triede alebo škole			
Žiactvo zo škôl	Vôbec na to nemyslím	Málokedy na to myslím	Občas na to myslím
ZŠ 14-16 r.	52,6 %	26,3 %	21,1 %
8rG 14-16 r.	44,9 %	30,8 %	24,3 %
SOŠ 17-19 r.	51,6 %	24,6 %	23,9 %
G 17-19 r.	47,5 %	30,6 %	21,9 %

1.5 PONIŽOVANIE, VYLÚČENIE, ŠIKANOVANIE A ZAŽÍVANIE OHROZOVANIA NORIEM

Tabuľky č. 22 až 27a a 27b približujú odpovede na otázky zisťujúce výskyt a skúsenosti žiactva so situáciami, v ktorých sa stali terčom ubližujúcich konaní či svedkami porušovania spoločenských noriem.

Tabuľka č. 22 informuje o skúsenostiach žiakov a žiačok so znevažovaním formou výsmechu či poznámok. Vidíme, že pomerne vysoký podiel žiakov bol ušetrený od skúsenosti s týmto druhom ponižovania, terčom výsmechu pre vzhľad, známky či spôsob reči sa „*takmer nikdy*“ nestali traja zo štyroch žiakov a žiačok z tercií osemročných gymnázií a stredných odborných škôl. Takéto ponižovanie „*takmer nikdy*“ nezažilo dokonca až 83,6 % žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií. Medzi žiactvom základných škôl je však podiel žiactva bez takejto skúsenosti nižší, a naopak, medzi žiactvom základných škôl je najvyšší podiel tých, ktorí sú takto ponižovaní „*často*“, až 9,4 %.

Tabuľka č. 22			
Spolužiaci sa mi vysmieávajú alebo majú poznámky na to, ako vyzerám,			
Žiactvo zo škôl	Takmer nikdy	Málokedy	Často
ZŠ 14-16 r.	64,4 %	26,2 %	9,4 %
8rG 14-16 r.	77,2 %	17,3 %	5,5 %
SOŠ 17-19 r.	74,8 %	19,2 %	6,0 %
G 17-19 r.	83,6 %	12,6 %	3,8 %

Ohováranie a vulgárne nadávanie sú častým spôsobom vzájomného ubližovania medzi žiakmi a žiačkami všetkých druhov škôl (**Tabuľka č. 23a a 23b**). Len relatívne malý podiel žiakov a žiačok (15 % – 20 %) uviedol, že ohováranie „*nikdy*“ nezažil. Naopak, viac ako štvrtina žiactva zo všetkých druhov škôl pripúšťa, že **je terčom ohovárania „často“**. Ak ohováranie staršie žiactvo zažíva mierne menej často, neplatí to o skúsenosti s vulgárnym nadávaním. Terčom vulgárneho nadávania je „*často*“ 30 a viac percent žiactva všetkých druhov škôl. Medzi žiactvom štátnych a cirkevných základných škôl nie sú významnejšie rozdiely v miere tejto negatívnej skúsenosti.

Tabuľka č. 23a Zažil/a ohováranie					Tabuľka č. 23b Zažil/a vulgárne nadávanie			
Žiactvo zo škôl	Nikdy	Párkrát	Občas	Často	Nikdy	Párkrát	Občas	Často
ZŠ 14-16 r.	14,9 %	30,7 %	23,6 %	30,9 %	19,6 %	27,1 %	21,6 %	31,6 %
8rG 14-16 r.	13,0 %	30,2 %	25,4 %	31,4 %	17,2 %	27,7 %	24,9 %	30,3 %
SOŠ 17-19 r.	20,9 %	30,3 %	21,0 %	27,7 %	20,0 %	22,5 %	20,2 %	37,3 %
G 17-19 r.	15,8 %	36,9 %	21,0 %	26,2 %	18,9 %	24,3 %	27,6 %	29,2 %

Oveľa zriedkavejšie sú skúsenosti s vyhrázaním (**Tabuľka č. 24a**) a fyzickým napadnutím (**Tabuľka č. 24b**). Oba druhy šikanovania zažíva častejšie žiactvo základných škôl a najmenej často žiactvo predmaturitných ročníkov gymnázií. Až 14,6 % žiactva základných škôl sa „občas“ alebo „často“ stáva terčom vyhrážania. Fyzické napadnutie nezažilo „nikdy“ až 90 % žiakov a žiačok predmaturitných ročníkov gymnázií, no len 67,8 % žiactva základných škôl. Žiactvo základných škôl má oproti žiactvu iných druhov škôl väčšiu skúsenosť s fyzickým napadnutím, takmer 10 % žiactva uviedlo, že zažili fyzické napadnutie „občas“ a „často“. Zážitky napadnutia malo podobne často len 1,3 % žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií.

Žiactvo zo škôl	Tabuľka č. 24a Zažil/a vyhrážanie				Tabuľka č. 24 b Zažil/a fyzické napadnutie			
	Nikdy	Párkrát	Občas	Často	Nikdy	Párkrát	Občas	Často
ZŠ 14-16 r.	62,8 %	24,8 %	7,7 %	6,9 %	67,8 %	23,0 %	6,6 %	2,7 %
8rG 14-16 r.	79,9 %	13,8 %	3,8 %	2,5 %	84,8 %	10,8 %	2,3 %	2,1 %
SOŠ 17-19 r.	76,4 %	14,8 %	5,4 %	3,4 %	83,2 %	10,6 %	3,6 %	2,6 %
G 17-19 r.	83,1 %	13,9 %	2,2 %	0,8 %	90,2 %	8,5 %	0,8 %	0,5 %

Negatívne skúsenosti ako krádeže alebo ničenie vecí žiaka či žiačky (**Tabuľky 25a a 25b**) majú opäť častejšie žiaci a žiačky základných škôl. Podiel tých, ktorí takéto negatívne skúsenosti nemali „nikdy“ je u žiactva základných škôl výrazne nižší ako u ich rovesníkov a rovesníčok z osemročných gymnázií a tiež ako u staršieho žiactva stredných odborných škôl a gymnázií.

Žiactvo zo škôl	Tabuľka č. 25a Zažil/a ničenie svojich vecí				Tabuľka č. 25b Zažil/a kradnutie svojich vecí			
	Nikdy	Párkrát	Občas	Často	Nikdy	Párkrát	Občas	Často
ZŠ 14-16 r.	60,6 %	27,4 %	8,2 %	3,8 %	65,3 %	23,2 %	7,1 %	4,5 %
8rG 14-16 r.	81,6 %	14,6 %	2,2 %	1,6 %	81,6 %	14,6 %	2,2 %	1,6 %
SOŠ 17-19 r.	84,5 %	10,7 %	2,9 %	1,9 %	82,2 %	12,6 %	3,0 %	2,2 %
G 17-19 r.	89,9 %	8,5 %	1,1 %	0,5 %	89,9 %	8,5 %	1,1 %	0,5 %

S navádzaním na porušovanie školského poriadku (pod porušovaním si môžeme predstaviť široký register aktivít veľmi rozličnej závažnosti a porušovania spoločenských noriem) má skúsenosť pomerne vysoký podiel žiactva všetkých druhov škôl (**Tabuľka č. 26**). Bez takejto skúsenosti bolo častejšie mladšie a staršie žiactvo gymnázií (59,3 % a 64,2 %) a žiactvo stredných odborných škôl (62,4 %). Naopak, medzi žiactvom základných škôl mal takúto skúsenosť v rôznej miere každý druhý žiak či žiačka, najčastejšie však len „párkrát“ (30,3 %).

Tabuľka č. 26 Zažil/a navádzanie na porušovanie školského poriadku				
Žiactvo zo škôl	Nikdy	Zopárkrát	Občas	Často
ZŠ 14-16 r.	51,6 %	30,3 %	12,0 %	6,1 %
8rG 14-16 r.	59,3 %	28,1 %	8,2 %	4,4 %
SOŠ 17-19 r.	62,4 %	22,1 %	9,6 %	5,9 %
G 17-19 r.	64,2 %	26,5 %	7,1 %	2,2 %

S ničením školského, verejného alebo cudzieho majetku (Tabuľky č. 27a a 27b) sa opäť najčastejšie stretávajú žiaci a žiačky základných škôl. Skúsenosť s ničením školského majetku aspoň „zopárkrát“ alebo „občas“ mala viac ako štvrtina staršieho a mladšieho žiactva gymnázií a takmer štvrtina žiactva stredných odborných škôl. Viac ako 80 % mladšieho a staršieho žiactva gymnázií a stredných odborných škôl odpovedalo, že ničenie verejného alebo cudzieho majetku nezažili „nikdy“. V prípade základných škôl bolo bez takejto skúsenosti 69 % žiactva.

Žiactvo zo škôl	Tabuľka č. 27a Zažil/a ničenie majetku školy				Tabuľka č. 27b Zažil/a ničenie verejného alebo cudzieho majetku			
	Nikdy	Zopárkrát	Občas	Často	Nikdy	Zopárkrát	Občas	Často
ZŠ 14-16 r.	54,5 %	31,1 %	9,5 %	4,9 %	69,4 %	22,0 %	5,9 %	2,8 %
8rG 14-16 r.	69,3 %	25,7 %	3,9 %	1,1 %	84,1 %	12,9 %	2,0 %	0,9 %
SOŠ 17-19 r.	73,1 %	19,0 %	5,2 %	2,7 %	83,4 %	11,9 %	3,1 %	1,7 %
G 17-19 r.	70,2 %	26,2 %	3,0 %	0,5 %	87,2 %	11,7 %	1,1 %	0,0 %

1.6 VZŤAHY S UČITEĽSTVOM A K UČITEĽSTVU

Správanie učiteľstva voči žiakom a žiačkam nepochybne prispieva k miere nimi prežívanej pohody a bezpečia v škole. Nasledujúci blok Tabuliek č. 28 až č. 37b predstavuje odpovede žiactva na otázky o ich skúsenostiach s učiteľmi a učiteľkami, ich spravodlivosťou, povzbudzujúcim prístupom a toleranciou.

Tabuľka č. 28 približuje názory žiactva na schopnosti ich učiteľov a učiteľiek riešiť spravodlivo konflikty medzi žiakmi. Pozitívnym zistením je **vysoký podiel žiactva** všetkých druhov škôl, ktorí tvrdia, že **v škole majú viac učiteľov, ktorí vedia riešiť konflikty medzi žiakmi spravodlivo**. Toto tvrdí takmer 60 % žiactva mladších aj predmaturitných ročníkov gymnázií. No zároveň každý desiaty žiak či žiačka základných škôl a stredných odborných škôl tvrdí, že v „škole nie je taký učiteľ/učiteľka“. Ak k tomuto podielu prirátame aj podiel tých, ktorí si zvolili možnosť „nechcem odpovedať“⁶, môžeme usudzovať, že viac ako 20 % žiactva základných škôl a stredných odborných škôl a viac ako 15 % staršieho a mladšieho žiactva gymnázií má pocit, že v ich škole nie sú učitelia a učiteľky, ktorí vedia konflikty medzi žiakmi riešiť spravodlivo.

⁶ Takúto možnosť sme vytvorili pre žiactvo, ktoré sa z nejakých dôvodov obávalo vyjadriť svoju mienku o učiteľstve. Dôvodne sa však môžeme domnievať, že za „nechcem odpovedať“ sa skrýva práve negatívne hodnotenie učiteľov.

Tabuľka č. 28 Máme učiteľov, ktorí vedia riešiť konflikty v triede spravodlivo.				
Žiactvo zo škôl	Nechcem odpovedať	V škole nie je taký učiteľ/ka	Mám jednu takú učiteľku/a	Mám viac takých učiteľov/iek
ZŠ 14-16 r.	10,4 %	11,7 %	30,1 %	47,9 %
8rG 14-16 r.	8,2 %	6,9 %	26,3 %	58,5 %
SOŠ 17-19 r.	12,2 %	10,6 %	30,2 %	47,1 %
G 17-19 r.	8,2 %	8,5 %	23,8 %	59,6 %

Tabuľka č. 29 informuje o skúsenostiach žiactva s verejným oceňovaním od učiteľov, teda o skúsenostiach, ktoré väčšine žiakov a žiačok posilňuje sebedovosť a odhodlanie k štúdiu. Vidíme, že žiactvo v každom druhu škôl má veľmi rozdielnú skúsenosť a viac ako tretina (a na základných školách až polovica) žiačok a žiakov odpovedali, že učitelia „skôr neoceňujú“ alebo „vôbec neoceňujú“ pred triedou ich schopnosti. Medzi mladšími a staršími žiačkami a žiakmi z gymnázií mierne prevažujú tí so skúsenosťou verejného oceňovania.

Tabuľka č. 29 Učitelia oceňujú pred triedou aj moje schopnosti a neupozorňujú len na moje nedostatky				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite áno
ZŠ 14-16 r.	12,0 %	38,0 %	38,5 %	11,5 %
8rG 14-16 r.	8,8 %	31,7 %	44,6 %	14,9 %
SOŠ 17-19 r.	12,9 %	33,6 %	39,6 %	13,9 %
G 17-19 r.	11,2 %	29,8 %	46,7 %	12,3 %

Tabuľka č. 30 informuje o miere súhlasu a nesúhlasu s tvrdením „Väčšina učiteľov, ktorí ma učia, sú chápvaví a tolerantní“ a prináša pozitívnejšie hodnotenia učiteľov a učiteliek. Vidíme, že žiactvo všetkých škôl vysokými podielmi „skôr áno“ alebo „určite áno“ súhlasilo s týmto tvrdením. Približne štvrtina žiactva v každom druhu škôl nesúhlasila s hodnotením učiteľov ako chápvavých a tolerantných.

Tabuľka č. 30 Väčšina učiteľov, ktorí ma učia, sú chápvaví a tolerantní.				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite áno
ZŠ 14-16 r.	6,6 %	25,0 %	49,6 %	27,4 %
8rG 14-16 r.	4,2 %	20,2 %	56,0 %	19,5 %
SOŠ 17-19 r.	5,6 %	21,0 %	49,8 %	23,5 %
G 17-19 r.	4,6 %	19,7 %	51,9 %	23,8 %

Ponižovanie (krik, zosmiešňovanie) od učiteľov pripúšťa („skôr áno“ a „určite áno“) každý štvrtý žiak či žiačka základnej školy a viac ako 20 % ich vrstovníkov a vrstovníčok z osemročných gymnázií a žiactva tretích ročníkov stredných odborných škôl (Tabuľka č. 31). Žiactvo predmaturitných ročníkov gymnázií pripúšťa skúsenosť s ponižovaním od učiteľov v mierne menšom rozsahu.

Tabuľka č. 31 Niektorí učitelia sa ku mne správajú nepekne (kričia na mňa, zosmiešňujú ma).				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite áno
ZŠ 14-16 r.	35,2 %	39,0 %	16,8 %	9,0 %
8rG 14-16 r.	39,7 %	38,6 %	14,8 %	6,9 %
SOŠ 17-19 r.	37,6 %	39,6 %	14,5 %	8,3 %
G 17-19 r.	42,9 %	37,7 %	12,6 %	6,8 %

Medzi žiactvom je pomerne rozšírený názor, že **učitelia uprednostňujú niektorých žiakov/žiačky** pred inými. K tomuto názoru sa prikláňa („skôr áno“ a „určite áno“) viac ako polovica žiactva základných škôl, ich vrstovníkov z osemročných gymnázií a gymnazistov z predmaturitných ročníkov (**Tabuľka č. 32**). Žiactvo zo stredných odborných škôl tento názor zdieľa v menšej miere, no aj tak v značnom rozsahu (47,6 %).

Tabuľka č. 32 Učitelia uprednostňujú niektorých žiakov/žiačky pred inými.				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite áno
ZŠ 14-16 r.	11,3 %	32,4 %	33,2 %	23,1 %
8rG 14-16 r.	7,7 %	33,4 %	32,1 %	26,8 %
SOŠ 17-19 r.	14,7 %	37,7 %	29,7 %	17,9 %
G 17-19 r.	11,7 %	32,0 %	33,1 %	23,2 %

Viac ako štvrtina žiactva v každom druhu škôl „skôr“ alebo „vôbec“ nesúhlasí s tvrdením, že **učitelia hodnotia ich prácu tak, aby im bolo jasné, čo majú urobiť, aby sa mohli v danej veci zlepšiť** (**Tabuľka č. 33**). Vo všetkých druhoch škôl sa však žiactvo vo výraznej prevahe prikláňa k názoru, že hodnotenie učiteľov im pomáha zorientovať sa v tom, ako zlepšovať svoj výkon.

Tabuľka č. 33 Učitelia hodnotia moje výsledky tak, že je jasné, čo môžem urobiť preto, aby som sa zlepšil/-a.				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite áno
ZŠ 14-16 r.	4,8 %	21,2 %	54,4 %	19,6 %
8rG 14-16 r.	4,5 %	27,3 %	53,4 %	14,8 %
SOŠ 17-19 r.	6,1 %	22,5 %	51,9 %	19,6 %
G 17-19 r.	6,0 %	23,2 %	54,1 %	16,7 %

Možnosť diskutovať na hodine o preberanej látke či súvisiacich témach prispieva k uvoľneniu atmosféry, zníženiu napätia a tiež k podnieteniu záujmu o preberanú látku. **V Tabuľke č. 34** vidíme, že žiactvo základných škôl v porovnaní s vrstovníkmi z osemročných gymnázií **významne častejšie odpovedá, že im učitelia „vôbec“ neumožňujú diskutovať na hodinách**. Podiel žiactva základných škôl, ktorí odpovedali kladne, teda, že môžu diskutovať „skôr áno“ a „určite áno“, je tiež významne nižší ako podiel takto odpovedajúcich vrstovníkov z osemročných gymnázií (47 % verus 64,7 %). Medzi žiactvom stredných odborných škôl a ich vrstovníkmi z gymnázií sú v umožňovaní diskusie na hodine len malé rozdiely.

Tabuľka č. 34 Učitelia nám umožňujú na hodinách diskutovať.				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite áno
ZŠ 14-16 r.	13,6 %	39,4 %	34,4 %	12,6 %
8rG 14-16 r.	5,3 %	30,0 %	43,9 %	20,8 %
SOŠ 17-19 r.	7,7 %	28,7 %	42,1 %	21,4 %
G 17-19 r.	4,9 %	28,1 %	44,0 %	23,0 %

V možnostiach žiactva podieľať sa na školskej demokracii nie sú – na rozdiel od nerovnakej možnosti žiactva z rôznych druhov škôl diskutovať na hodine – výraznejšie rozdiely (**Tabuľka č. 35**). Žiaci a žiačky ôsmych ročníkov základných škôl však častejšie ako žiactvo ostatných druhov škôl odpovedali, že sa „vôbec“ nemôžu podieľať na takýchto rozhodnutiach a tiež menej často uvádzali, že sa na nich môžu „určite“ podieľať.

Tabuľka č. 35 Učitelia nám umožňujú podieľať sa na rozhodnutiach, ktoré prispievajú				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite áno
ZŠ 14-16 r.	10,3 %	30,5 %	45,5 %	13,7 %
8rG 14-16 r.	7,7 %	30,0 %	46,2 %	16,2 %
SOŠ 17-19 r.	8,5 %	27,5 %	45,8 %	18,1 %
G 17-19 r.	8,5 %	26,2 %	44,3 %	21,0 %

Možnosť zdôveriť sa učiteľovi či učiteľke so svojimi problémami môže byť veľmi dôležitá pre časť dospievajúcich, najmä pre tých, ktorí nemajú dostatočne pevné zázemie v rodinnom prostredí. No aj v prípade, ak dospievajúci majú dobrú oporu vo svojej rodine a nemajú potrebu hľadať medzi pedagógmi náhradu dôveryhodného dospelého, vedia posúdiť prístupnosť, vnímavosť a diskretnosť učiteľov, a teda možnosť, že by sa im v prípade potreby mohli bez rizika zdôveriť so svojimi osobnými problémami.

Posúdenie tejto možnosti (alebo aj faktickosti) žiactvom prináša **Tabuľka č. 36**. Vidíme, že žiactvo všetkých druhov škôl je v tejto otázke rozdelené takmer symetricky. Ak aj tu môžeme voľbu možnosti „*nechcem odpovedať*“ považovať za proxy ukazovateľ neochoty žiaka či žiačky priznať, že nedôveruje v takomto rozsahu žiadnemu učiteľovi či učiteľke, potom môžeme konštatovať, že **každý druhý žiak či žiačka** v každom druhu školy nevidí medzi učiteľstvom svojej školy takú učiteľku či učiteľa, ktorému by sa mohli zdôveriť so svojimi osobnými problémami. Na druhej strane takmer polovica žiakov a žiačok, a v prípade žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií mierne viac ako polovica, má v škole jedného alebo viacerých učiteľov, ktorým sa môže zdôveriť.

Tabuľka č. 35 Mám učiteľov, ktorým sa môžem zdôveriť aj so svojimi osobnými problémami.				
Žiactvo zo škôl	Nechcem odpovedať	V škole nie je taký učiteľ/učiteľka	Mám jednu takú učiteľku/učiteľa	Mám viac takých učiteľov/učiteľiek
ZŠ 14-16 r.	20,8 %	30,4 %	31,3 %	17,6 %
8rG 14-16 r.	16,3 %	35,0 %	33,7 %	15,0 %
SOŠ 17-19 r.	19,8 %	33,4 %	30,5 %	16,3 %
G 17-19 r.	11,5 %	35,0 %	36,3 %	17,2 %

Tabuľka č. 36 predstavuje hodnotenia skúsenosti žiakov a žiačok so školským psychológom. Ak žiak či žiačka takúto skúsenosť má, hodnotí ju prevažne pozitívne. Vysoký podiel žiactva, v predmaturitných ročníkoch gymnázií takmer tri štvrtiny, však žiadnu skúsenosť so školským psychológom nemá. V tejto etape analýzy chýba informácia, či je to preto, že navštevovaná škola školského psychológa nemá, alebo je to preto, že chýbal dôvod kontaktu žiaka či žiačky s vykonávateľom tejto profesie.

Tabuľka č. 36 Skúsenosti so školským psychológom					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie dobré	Nie veľmi dobré	Skôr dobré	Veľmi dobré	Nemám žiadnu skúsenosť
ZŠ 14-16 r.	3,0 %	4,7 %	21,5 %	13,5 %	57,3 %
8rG 14-16 r.	1,9 %	3,1 %	15,7 %	12,1 %	67,1 %
SOŠ 17-19 r.	2,8 %	2,9 %	14,3 %	12,5 %	67,5 %
G 17-19 r.	1,9 %	1,9 %	10,1 %	12,6 %	73,5 %

Veľmi podobné rozloženie odpovedí **prinášajú Tabuľky č. 37a a 37b, ktoré informujú o skúsenostiach žiactva s pedagogickým asistentom a školským špeciálnym pedagógom.** Podiely žiactva bez skúseností

s týmito profesiami sú medzi žiactvom 8rG a žiactvom predmaturitných ročníkov stredných odborných škôl a gymnázií veľmi vysoké. Skúsenosť s obidvomi profesiami je výrazne častejšia u žiakov a žiačok základných škôl, u žiactva so skúsenosťami na všetkých druhoch škôl prevažujú „skôr dobré a veľmi dobré“ skúsenosti.

Žiactvo zo škôl	Tabuľka č. 37a			Tabuľka č. 37b		
	Skúsenosti s pedagogickým asistentom			Skúsenosti so školským špeciálnym pedagógom		
	Vôbec nie dobré a nie veľmi dobré	Skôr dobré a veľmi dobré	Nemám žiadnu skúsenosť	Vôbec nie dobré a nie veľmi dobré	Skôr dobré a veľmi dobré	Nemám žiadnu skúsenosť
ZŠ 14 -16 r.	7,0 %	37,5 %	55,4 %	5,7 %	27,2 %	67,1 %
8rG 14 -16 r.	2,0 %	13,6 %	84,3 %	1,1 %	8,8 %	90,1 %
SOŠ 17-19 r.	2,7 %	11,8 %	85,5 %	2,2 %	7,6 %	90,2 %
G 17-19 r.	3,9 %	22,2 %	75,9 %	3,4 %	17,7 %	78,9 %

2 INKLUZÍVNOSŤ A VYHÝBANIE SA BLÍZKOSTI „ODLIŠNÝCH“ VRSTOVNÍKOV

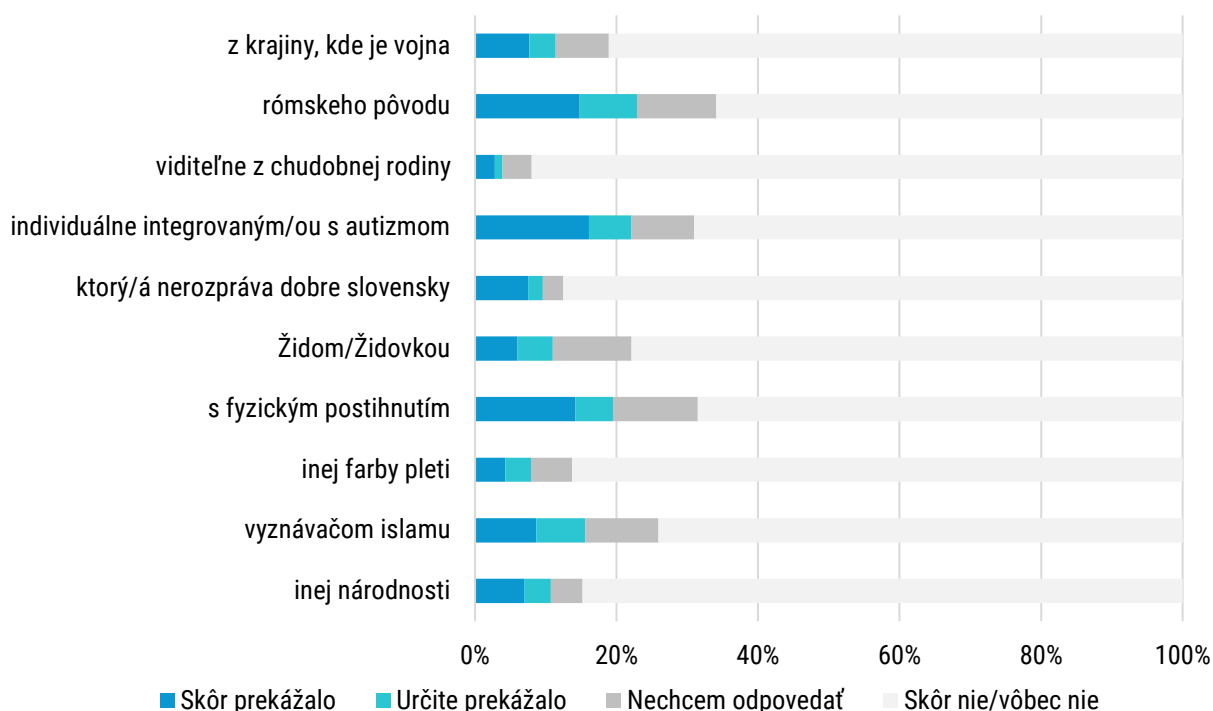
V tejto kapitole predstavujeme základné frekvencie odpovedí na batériu otázok, ktorými sme zisťovali inkluzívne postoje žiactva voči spolužiakom a spolužiačkam, ktorí sa od nich líšia vierou, farbou pleti, sociálnym pôvodom, zdravotnými problémami či postihnutím alebo traumatickou skúsenosťou.

Postupne ich uvádzame v Tabuľkách č. 38 až č. 47. Žiactvo sa v dotazníku vyjadrovalo k svojmu vnímaniu pocitov, ktoré by malo v hypotetickej situácii spoločného ubytovania s takýmto spolužiakom či spolužiačkou počas školského výletu. V dotazníku bola ponúknutá aj možnosť vyhnúť sa odpovedi. Domnievame sa, že bola využitá najmä v prípadoch, keď sa žiak či žiačka chceli vyhnúť negatívnej odpovedi uvedomujúc si, že ich pocity sú v rozpore s normatívnymi požiadavkami inkluzívnosti. Pri niektorých „odlišnostiach“ ako je napr. vyznávanie islamu však vyhnutie sa odpovedi mohlo znamenať aj priznanie žiaka či žiačky, že situáciu nedokáže posúdiť pre chýbajúcu predstavu o správaní a zvyklostiach takéhoto spolužiaka či spolužiačky.

Môžeme konštatovať, že mladšie a staršie žiactvo gymnázií odpovedalo na otázky tejto batérie vo výraznej väčšej miere v súlade s normou inkluzívnosti ako žiactvo základných a stredných odborných škôl a významne menej často volilo aj možnosť „nechcem odpovedať“.

Pre sumárnu predstavu o vybraných kategóriách spolužiakov a spolužiačok a rôznom rozsahu neinkluzívnych pocitov (či už priznávaných v odpovediach „skôr prekážalo“ a „určite prekážalo“ alebo zamlčovaných v odmietnutí odpovede) uvádzame **Graf č. 1**, ktorý **zobrazuje mieru neinkluzívnych pocitov voči nerovnakým kategóriám spolužiakov či spolužiačok len medzi žiactvom základných škôl**. Žiactvo základných škôl, ako uvidíme v nasledujúcich Tabuľkách č. 38 až č. 47, prejavovalo väčšiu mieru neinkluzívnosti ako ostatné žiactvo zúčastnené na monitorovaní.

Graf 1 Miera neinkluzívnych pocitov voči nerovnakým kategóriám spolužiakov či spolužiačok

Ubytovanie na izbe so spolužiakom/spolužiačkou inej národnosti by nebolo problémom („vôbec neprekážalo“ alebo „skôr neprekážalo“) **pre väčšinu žiactva zúčastneného na monitorovaní (Tabuľka č. 38)**. Nepohodu by pri spoločnom ubytovaní so spolužiakom či spolužiačkou inej národnosti pociťovalo menej ako 5 % mladšieho a staršieho žiactva z gymnázií, no viac ako 10 % žiakov a žiačok základných škôl a takmer 10 % žiactva stredných odborných škôl.

Tabuľka č. 38 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou inej národnosti					
Žiactvo zo škôl	Vôbec neprekážalo	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14 -16 r.	55,2 %	29,7 %	7,0 %	3,7 %	4,5 %
8rG 14 -16 r.	77,3 %	17,3 %	2,0 %	1,4 %	1,9 %
SOŠ 17-19 r.	60,1 %	26,4 %	5,3 %	3,8 %	4,4 %
G 17-19 r.	79,8 %	15,0 %	2,5 %	1,4 %	1,4 %

Pri posudzovaní prijateľnosti spoločného **ubytovania so spolužiakom či spolužiačkou iného náboženstva (islam)** zohráva podľa nás úlohu všeobecná informovanosť žiactva a schopnosť predstaviť si, ako by táto odlišnosť mohla ovplyvňovať spoločné ubytovanie. V **Tabuľke č. 39** vidíme výrazný rozdiel v pocitoch obmedzenia medzi žiactvom z gymnázií a žiactvom základných a stredných odborných škôl.

Tabuľka č. 39 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou - vyznávačom islamu					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14 -16 r.	45,5 %	28,6 %	8,7 %	6,9 %	10,3 %
8rG 14 -16 r.	56,7 %	26,6 %	8,4 %	3,5 %	4,8 %
SOŠ 17-19 r.	46,5 %	27,0 %	8,4 %	8,2 %	9,9 %
G 17-19 r.	68,9 %	26,8 %	3,6 %	0,3 %	0,5 %

Zistenia monitorovania naznačujú, že s neprípustnosťou odmietania ľudských bytostí z dôvodu inej farby pleti ako s jedným zo základných etických princípov je žiactvo našich škôl oboznámené. **Tabuľka č. 40** dokumentuje relatívne dobré osvojenie si tohto princípu, no vo vyššej miere medzi žiactvom gymnázií. No aj na gymnáziách podiel tých, ktorým by **spoločné ubytovanie so spolužiakom či spolužiačkou inej farby pleti „skôr“** alebo **„určite prekážalo“** (vrátane tých, ktorí sa vyhli odpovedi), presahuje 5 %. U žiactva stredných odborných škôl je podiel takýchto odpovedí až 15 %.

Tabuľka č. 40 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou inej farby pleti					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14-16 r.	64,2 %	22,0 %	4,3 %	3,6 %	5,8 %
8rG 14-16 r.	78,9 %	13,6 %	2,1 %	2,1 %	3,3 %
SOŠ 17-19 r.	65,6 %	19,7 %	4,3 %	5,3 %	5,1 %
G 17-19 r.	80,3 %	14,2 %	2,2 %	1,6 %	1,6 %

Nepohodu pri možnom spoločnom ubytovaní so spolužiakom či spolužiačkou s fyzickým postihnutím (Tabuľka č. 41) vyjadruje žiactvo všetkých druhov škôl vo väčšom rozsahu ako v prípade ubytovania so spolužiakom či spolužiačkou inej národnosti či inej farby pleti. Podiel žiakov a žiačok, ktorým by spoločné ubytovanie v tomto prípade **„vôbec neprekážalo“** sa výrazne znížil a zvýšil sa aj podiel tých, ktorí **„nechceli odpovedať“**.

Tabuľka č. 41 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou s fyzickým postihnutím					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14 -16 r.	34,1 %	34,4 %	14,2 %	5,3 %	12 %
8rG 14 -16 r.	43,7 %	35,1 %	11,8 %	2,5 %	6,8 %
SOŠ 17-19 r.	43,3 %	32,3 %	11,3 %	4,1 %	9,0 %
G 17-19 r.	50,5 %	35,0 %	8,7 %	1,6 %	4,1 %

Podiel pozitívnych odpovedí **„vôbec neprekážalo“** je pri hypotetickej situácii **ubytovania so spolužiakom/spolužiačkou s autizmom** podobný ako pri ubytovaní so spolužiakom/spolužiačkou s fyzickým postihnutím, no podiel záporných odpovedí je ešte vyšší (**Tabuľka č. 42**). Znížili sa aj rozdiely vo výskyte neinkluzívnych pocitov u žiactva gymnázií a žiactva základných a stredných odborných škôl. Je predčasné špekulovať, či ide o dôsledok nárastu priamej skúsenosti s inklúziou žiactva s niektorými špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vo všetkých druhoch škôl alebo o iné dôvody.

Tabuľka č. 42 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou s autizmom					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14-16 r.	36,8 %	32,3 %	16,1 %	6,0 %	8,9 %
8rG 14-16 r.	39,7 %	34,0 %	18,0 %	4,0 %	4,4 %
SOŠ 17-19 r.	42,9 %	30,9 %	13,3 %	5,1 %	7,8 %
G 17-19 r.	38,8 %	33,6 %	18,9 %	4,6 %	4,1 %

Tabuľka č. 43 informuje o pocitoch žiactva v prípade ubytovania na izbe so spolužiačkou či spolužiakom, ktorý bol Židom či Židovkou. Vysoko prevažujú odpovede, že takéto spoločné ubytovanie žiactvu „skôr neprekáža“ alebo „vôbec neprekáža“ (u žiactva základných a stredných škôl okolo 80 %, u žiactva gymnázií okolo 90 %). Relatívne vysoké podiely neodpovedania spolu s neinkuzívnymi odpoveďami však aj u žiactva gymnázií presahujú 10 %. Otvorenou otázkou zostáva, aké predstavy si žiačky a žiaci, ktorí odpovedajú záporne alebo sa vyhýbajú odpovedi, s touto abstraktnou identitou, ktorá sa nedá rozpoznať na základe nejakých vizuálnych znakov, spájajú (náboženské rituály, odlišný spôsob života, nejaký stereotyp tradovaný v rodinnom prostredí?).

Tabuľka č. 43 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou Židom/Židovkou					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14-16 r.	50,2 %	27,7 %	6,0 %	5,0 %	11,1 %
8rG 14-16 r.	67,7 %	21,4 %	3,7 %	2,5 %	4,8 %
SOŠ 17-19 r.	54,7 %	24,4 %	5,5 %	6,1 %	9,3 %
G 17-19 r.	70,8 %	18,9 %	2,7 %	2,7 %	4,9 %

Nízky podiel záporných odpovedí a odmietnutí odpovedí sme zistili aj pri otázke o spoločnom ubytovaní so spolužiačkou či spolužiakom, ktorí nehovoria dobre slovensky (Tabuľka č. 44). Zistených 10 a viac % takýchto odpovedí u žiactva základných a stredných odborných škôl si zaslúži určitú pozornosť.

Tabuľka č. 44 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou, ktorý/-á nerozpráva dobre slovensky					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14-16 r.	55,0 %	32,6 %	7,5 %	2,1 %	2,9 %
8rG 14-16 r.	67,0 %	26,1 %	4,5 %	1,4 %	1,0 %
SOŠ 17-19 r.	59,1 %	29,4 %	6,0 %	2,4 %	3,1 %
G 17-19 r.	68,9 %	26,8 %	3,6 %	0,3 %	0,5 %

Nasledujúca tabuľka č. 45 informuje o pocitoch v prípade spoločného ubytovania s „viditeľne chudobným“ spolužiakom či spolužiačkou. Monitorovanie zaznamenalo voči tejto kategórii spolužiačok a spolužiakov najvyššiu mieru inkluzívnosti a solidarity a nízky podiel tých, ktorým by spoločné ubytovanie prekážalo. Ponúka sa úvaha, že s touto kategóriou „inéno“ spolužiaka či spolužiačky sa mohla veľká časť odpovedajúcich aj stotožňovať alebo do nej pomyselne zaraďovať kamarátov a kamarátky.

Tabuľka č. 45 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou viditeľne z chudobnej rodiny					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14-16 r.	67,2 %	24,8 %	2,8 %	1,1 %	4,1 %
8rG 14-16 r.	81,5 %	15,1 %	1,6 %	0,3 %	1,4 %
SOŠ 17-19 r.	75,7 %	18,5 %	1,4 %	1,1 %	3,4 %
G 17-19 r.	81,4 %	15,0 %	0,8 %	1,4 %	1,4 %

Skôr než sa pozrieme na zistenia v Tabuľke č. 46, pripomeňme si pomerne vysokú mieru inkluzívnosti voči spolužiakom a spolužiačkam inej farby pleti, ktorú dokumentuje Tabuľka č. 40⁷ a vysokú mieru inkluzívnosti voči „viditeľne chudobným“ spolužiačkam a spolužiakom (Tabuľka č. 45). V Tabuľke č. 46 vidíme, že inkluzívne postoje výrazne slabnú v hypotetickej situácii spoločného ubytovania so spolužiakom či spolužiačkou rómskeho pôvodu, a to napriek tomu, že vonkajšími znakmi rómskeho pôvodu sú (predtým deklarované prijímaná) *iná farba pleti* a často aj (predtým vo vysokej miere akceptovaná) *„viditeľná chudoba“*. Viac ako 20 % žiactva zo všetkých druhov škôl odpovedalo, že by im spoločné ubytovanie s rómskym spolužiakom „skôr“ alebo „určite prekážalo“. V prípade žiactva základných škôl by spoločné ubytovanie – ak prirátame tých, čo nechceli odpovedať – prekážalo až tretine žiačok a žiakov.

Tabuľka č. 46 však informuje aj o pomerne vysokej inkluzívnosti voči rómskym spolužiakom a spolužiačkam, viac ako 60 % žiactva základných škôl a stredných odborných škôl a viac ako 70 % mladšieho a 80 % staršieho žiactva gymnázií by takéto spoločné ubytovanie počas školského výletu „skôr neprekážalo“ alebo „vôbec neprekážalo“.

Tabuľka č. 46 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou rómskeho pôvodu					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14-16 r.	36,0 %	29,8 %	14,8 %	8,1 %	11,2 %
8rG 14-16 r.	38,0 %	32,2 %	14,7 %	7,4 %	7,7 %
SOŠ 17-19 r.	41,3 %	26,1 %	13,6 %	10,5 %	8,6 %
G 17-19 r.	40,7 %	30,3 %	13,4 %	7,1 %	8,5 %

Posledná otázka bloku, v ktorom sme zisťovali inkluzívne naladenie žiakov, sa týkala **spoločného ubytovania so spolužiakom /spolužiačkou – utečencom z krajiny, v ktorej je vojna (Tabuľka č. 47)**. V odpovediach na túto otázku zaznamenávame zvýšenie inkluzívnych odpovedí, veľmi výrazné najmä u žiactva z gymnázií. Podiel tých, ktorým by spoločné ubytovanie prekážalo, je u žiactva základných a stredných škôl dvakrát taký vysoký ako u žiakov a žiačok z gymnázií. Možné súvislosti zistených postojov sa pokúsime preskúmať v ďalších častiach práce.

⁷ O autenticosti inkluzívnych postojov nemôžeme hovoriť s istotou, no s istotou môžeme na základe zistení v Tabuľke č. usudzovať, že žiactvo všetkých druhov škôl si vo veľkej miere osvojilo, že iná farba pleti nemôže byť dôvodom pre a priori odmietanie a vyčleňovanie človeka, a že takéto odmietanie by mohlo byť označené ako rasizmus.

Tabuľka č. 47 Na izbe so spolužiakom/spolužiačkou – utečencom z krajiny, kde je vojna					
Žiactvo zo škôl	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať
ZŠ 14-16 r.	51,5 %	29,6 %	7,7 %	3,7 %	7,5 %
8rG 14-16 r.	69,3 %	21,1 %	3,8 %	1,4 %	4,4 %
SOŠ 17-19 r.	53,6 %	27,4 %	6,8 %	5,1 %	7,0 %
G 17-19 r.	69,7 %	20,5 %	3,8 %	1,4 %	4,6 %

3 PREDSTAVY O NEROVNÝCH SCHOPNOSTIACH MUŽOV A ŽIEN

V tejto kapitole predstavujeme názory žiactva na tri otázky dotazníka, ktoré sa pýtali na súhlas s konzervatívnymi tvrdeniami predpokladajúcimi nižšie schopnosti žien v oblastiach ako riadenie firmy a politické vedenie a na menšiu užitočnosť vysokoškolského vzdelania pre ženy.

Tabuľky č. 48 až 50 sú na rozdiel od ostatných v správe rozšírené aj o triedenia podľa rodu.

Zistené rozdiely v odpovediach dievčat a chlapcov zo všetkých druhov škôl sú totiž veľmi výrazné a v porovnaní so starším zisťovaním medzi žiactvom SOŠ a gymnázií (Kusá 2019) **signalizujú nárast konzervatívnych postojov u žiakov (chlapcov).**

V tejto etape analýzy nie je možné usudzovať, či ide o ustálené presvedčenia chlapcov, alebo ide skôr o *ad hoc* využitie anonymného priestoru dotazníka na chvíľkovú „vzburu“ a ventilovanie odporu voči vyžadovanému uznávaniu rodovej rovnosti a rovných schopností mužov a žien. Obe možnosti však naznačujú, že značný podiel žiakov všetkých druhov škôl pociťuje v tejto oblasti určité napätie a uznávanie rovnosti schopností mužov a žien môže prežívať ako druh zneuznania, straty významu a poníženia.⁸

V **Tabuľke č. 48** môžeme vidieť, že žiačky základných škôl takmer sedemkrát častejšie ako ich spolužiaci „*vôbec nesúhlasia*“ s tvrdením, že muži vedia lepšie riadiť firmy ako ženy, a naopak 15-krát zriedkavejšie s týmto tvrdením „*úplne súhlasia*“. Dievčatá z predmaturitných ročníkov gymnázií s týmto tvrdením „*vôbec nesúhlasia*“ päťkrát častejšie ako ich spolužiaci a v tomto súbore sa dokonca nenašla jediná, ktorá by s týmto tvrdením – na rozdiel od 19,8 % žiakov – „*úplne súhlasila*“.

Tabuľka č. 48 Muži vedia lepšie riadiť firmy ako ženy						
Žiactvo zo škôl		Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	Dievčatá	41,0 %	25,6 %	11,3 %	1,9 %	20,2 %
	Chlapci	6,1 %	9,0 %	33,8 %	29,5 %	21,7 %
	Spolu	23,3 %	17,2 %	22,7 %	15,9 %	20,9 %
8rG 14-16 r.	Dievčatá	59,5 %	23,2 %	6,3 %	1,0 %	10,0 %
	Chlapci	14,4 %	11,4 %	35,3 %	22,3 %	16,7 %
	Spolu	41,8 %	18,5 %	17,7 %	9,4 %	12,6 %
SOŠ 17-19 r.	Dievčatá	42,1%	27,5 %	11,0 %	3,3 %	16,1 %
	Chlapci	7,6 %	9,8 %	33,5 %	29,0 %	20,1 %

⁸ Tu je potrebné pripomenúť výskumy Hochschildovej (2016) či Kimmelove skúmania a jeho prácu s mladými extrémistami (2018). Podľa ich zistení prežívané zneuznanie významu mužnosti je jedným z hlavných stimulov ich príklonu k extrémistickým skupinám.

	Spolu	23,6 %	18,0 %	23,0 %	17,1 %	18,3 %
G 17-19 r.	Dievčatá	55,7 %	27,3 %	8,2 %	0,0 %	8,8 %
	Chlapci	11,6 %	12,8 %	40,1 %	19,8 %	15,7 %
	Spolu	35,0 %	20,5 %	23,2 %	9,3 %	12,0 %

Aj v prípade tvrdenia, že **muži sú lepšími politickými lídrami ako ženy, zostávajú rozdiely medzi dievčatami a chlapcami v jeho podpore a odmietaní veľmi vysoké (Tabuľka č. 49)**. Dievčatá zo všetkých druhov škôl ho odmietajú v obdobne prevažujúcich podieloch, ako odmietali tvrdenie, že muži vedú lepšie riadiť firmy ako ženy (tabuľka č. 48). Chlapci zo všetkých druhov škôl však pri tomto tvrdení častejšie volia odpoveď „neviem“ (v prípade chlapcov z predmaturitných ročníkov gymnázií odpoveď neviem si zvolila 22,7 %, kým pri tvrdení týkajúcom sa riadenia firmy takto odpovedalo len 15,7 % chlapcov) a u starších aj mladších chlapcov navštevujúcich gymnáziá mierne klesol podiel súhlasiacich s lepšími schopnosťami mužov byť politickými lídrami.

Medzi ponúkanými odpoveďami – názormi na uvedené tvrdenia – je aj variant „neviem“. Jeho voľba môže v tomto prípade naznačovať predchádzajúce neuvažovanie o tejto otázke a tiež určitú nedotknutosť výchovou k rodovej rovnosti. Tak môžeme čítať vysoké podiely dievčat, ktoré si vybrali túto odpoveď. Relatívne vysoký podiel odpovedí „neviem“ u chlapcov však môže byť formou úniku a vyhnutia sa otvorenému deklarovaniu konzervatívnych postojov.

Tabuľka č. 49		Muži sú lepšími politickými lídrami ako ženy				
Žiactvo zo škôl		Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	Dievčatá	39,3 %	23,5 %	11,0 %	1,7 %	24,6 %
	Chlapci	7,6 %	13,9 %	27,3 %	21,2 %	29,9 %
	Spolu	23,2 %	18,6 %	19,3 %	11,6 %	27,3 %
8rG 14-16 r.	Dievčatá	59,4 %	21,5 %	7,9 %	1,0 %	10,2 %
	Chlapci	15,4 %	14,9 %	28,5 %	19,1 %	22,1 %
	Spolu	42,1 %	18,9 %	16,0 %	8,1 %	14,9 %
SOŠ 17-19 r.	Dievčatá	42,1 %	25,8 %	10,6 %	2,4 %	19,2 %
	Chlapci	8,7 %	12,9 %	25,7 %	25,1 %	27,7 %
	Spolu	24,2 %	18,9 %	18,6 %	14,5 %	23,7 %
G 17-19 r.	Dievčatá	54,1 %	30,4 %	4,6 %	0,0 %	10,8 %
	Chlapci	14,5 %	18,6 %	26,7 %	17,4 %	22,7 %
	Spolu	35,5 %	24,9 %	15,0 %	8,2 %	16,4 %

V prípade tvrdenia o **menšej dôležitosti vysokoškolského vzdelania pre dievčatá (Tabuľka č. 50)** aj chlapci vo väčšej miere zmierňujú alebo opúšťajú konzervatívne postoje. Klesá aj podiel dievčat, ktoré sa nevedia k tvrdeniu vyjadriť, u starších dievčat z predmaturitných ročníkov gymnázií je podiel odpovedí „neviem“ na úrovni štatistickej chyby. Rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v podiele „vôbec nesúhlasím“ s týmto tvrdením však prestáva byť dvojnásobný až pri žiactve predmaturitných ročníkov gymnázií.

Tabuľka č. 50		VŠ vzdelanie je dôležitejšie pre chlapca ako pre dievča				
Žiactvo zo škôl		Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	Dievčatá	59,8 %	16,7 %	4,1 %	5,5 %	13,9 %
	Chlapci	24,4 %	23,7 %	12,1 %	10,8 %	29,0 %
	Spolu	41,9 %	20,2 %	8,2 %	8,2 %	21,6 %
8rG 14-16 r	Dievčatá	80,8 %	9,5 %	1,8 %	4,1 %	3,8 %
	Chlapci	45,0 %	24,2 %	6,4 %	5,1 %	19,2 %
	Spolu	66,8 %	15,3 %	3,6 %	4,5 %	9,9 %
SOŠ 17-19 r.	Dievčatá	62,8 %	17,6 %	4,4 %	4,6 %	10,6 %
	Chlapci	32,0 %	25,0 %	9,2 %	7,9 %	25,8 %
	Spolu	46,3 %	21,6 %	7,0 %	6,4 %	18,7 %
G 17-19 r.	Dievčatá	83,0 %	9,3 %	1,5 %	4,6 %	1,5 %
	Chlapci	50,6 %	20,9 %	9,3 %	4,7 %	14,5 %
	Spolu	67,8 %	14,8 %	5,2 %	4,6 %	7,7 %

4 PREDSTAVY O PODMIENKACH LEPŠIEHO SPRAVOVANIA SPOLOČNOSTI

Táto kapitola predstavuje názory žiactva na rôzne hypotetické riešenia, ktoré by sa z určitého uhla pohľadu mohli javiť ako prispievajúce k lepšiemu životu na Slovensku. Všetky tieto „riešenia“ majú represívnu povahu a sú založené na obmedzovaní či potláčaní ľudských práv, respektíve poslednej možnosti „vziať spravodlivosť do vlastných rúk“, na anarchickej predstave o možnosti udržať spravodlivý poriadok a spochybňovaní monopolu štátu na používanie násilia.

Účelom zisťovania názorov na tieto tvrdenia bol výskyt sklonu žiakov a žiačok akceptovať represívne a vyčleňujúce (teda v našom chápaní „extrémistické“, ľudské práva nerešpektujúce) názory na spravovanie spoločnosti. Príklon žiakov a žiačok k extrémistickým názorom indikujú zistenia o neodmietaní týchto riešení. Zaradením možnosti „neviem“ medzi odpovede, z ktorých si žiactvo mohlo vybrať, sme aj tu rešpektovali, že najmä mladšie žiactvo nemusí ešte mať na ich zodpovedanie dostatok vedomostí.

Porovnanie odpovedí žiactva v Tabuľkách č. 51 až 56 ukazuje, že predpoklad chýbajúcich vedomostí (v tom aj vedomostí ako aplikovať pri uvažovaní o spravovaní spoločnosti poznatky o ľudských právach), sa potvrdil pri žiactve ôsmich ročníkov základných škôl, ale nie pri ich vrstovníkoch a vrstovníčkach z osemročných gymnázií. Menší podiel odpovedí „neviem“ u žiactva osemročných gymnázií však nebol vždy spojený s väčšou mierou uvedomenia, že súhlas s ponúkanými možnosťami znamená obmedzovania ľudských práv a demokratických princípov.⁹

V Tabuľke č. 51 vidíme, že žiactvo z osemročných gymnázií v porovnaní s vrstovníkmi zo základných škôl vo významne vyššej miere („skôr“ alebo „úplne“) **súhlasí s obmedzovaním prístupu ľudí s nízkym vzdelaním k verejným funkciám** (31,3 % verzus 21,3 %). V podobne vysokej miere sa k tejto metóde zlepšovania života na Slovensku prikláňa aj žiactvo predmaturitných ročníkov gymnázií.

⁹ Predbežne vykonaná analýza ukázala významné rodové rozdiely aj pri tvrdeniach týkajúcich sa spravovania spoločnosti: dievčatá s represívnymi metódami významne častejšie nesúhlasili. Pre nedostatok miesta, a tiež preto, že cieľom prvej časti správy je podať základnú deskripciu zistení monitorovania, sme rodovú dimenziu zistení včlenili len do poslednej Tabuľky č. 54 tejto kapitoly.

Tabuľka č. 51	Na Slovensku by sa žilo lepšie, ak by sa ľudia s nízkym vzdelaním nemohli uchádzať o verejné funkcie				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	22,8 %	23,6 %	14,7 %	6,6 %	32,3 %
8rG 14-16 r.	22,6 %	24,1 %	22,1 %	11,8 %	19,5 %
SOŠ 17-19 r.	26,9 %	22,7 %	16,5 %	7,9 %	26,1 %
G 17-19 r.	23,0 %	29,0 %	21,0 %	10,4 %	16,7 %

Žiactvo všetkých druhov škôl v prevažujúcich podieloch „skôr súhlasím“ alebo „úplne súhlasím“ s najprísnejším možným trestom za čin vraždy (Tabuľka č. 52). Podiel tých, ktorí s paušálnym trestom nezohľadňujúcim okolnosti „skôr nesúhlasím“ alebo „nesúhlasím vôbec“, je u žiactva gymnázií mierne vyšší ako u žiactva základných a stredných odborných škôl.

Tabuľka č. 52	Na Slovensku by sa žilo lepšie, ak by sa za trestné činy ako vražda dávalo len doživotie				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	6,4 %	13,1 %	33,0 %	27,5 %	20,0 %
8rG 14-16 r.	6,1 %	17,4 %	37,5 %	23,4 %	15,7 %
SOŠ 17-19 r.	6,0 %	12,9 %	33,6 %	31,0 %	16,5 %
G 17-19 r.	7,1 %	18,3 %	36,1 %	26,2 %	12,3 %

S doživotným trestom, teda s trvalým vylúčením zo spoločnosti, za opakované krádeže a podvody „skôr“ alebo „úplne súhlasím“ takmer tretina alebo viac ako tretina žiactva všetkých druhov škôl (Tabuľka č. 53). Žiactvo gymnázií v tejto téme menej často volí odpoveď „neviem“ a žiactvo predmaturitných ročníkov gymnázií mierne častejšie „nesúhlasím“ s takýmto tvrdým trestom.

Tabuľka č. 53	Na Slovensku by sa žilo lepšie, ak by sa za opakované krádeže a podvody dávalo len doživotie				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	12,5 %	34,3 %	24,2 %	8,0 %	21,0 %
8rG 14-16 r.	13,3 %	38,5 %	25,4 %	7,3 %	15,5 %
SOŠ 17-19 r.	15,8 %	34,7 %	22,5 %	8,9 %	18,1 %
G 17-19 r.	15,6 %	41,3 %	23,8 %	6,8 %	12,6 %

Výraznejšie rozdiely v odpovediach žiactva základných a odborných škôl a žiactva gymnázií zaznamenalo monitorovanie pri odpovediach na tvrdenie „Na Slovensku by sa žilo lepšie, ak by sem nemohli prichádzať migranti z Afriky a Ázie“ (Tabuľka č. 54). S týmto tvrdením „skôr súhlasím“ alebo „úplne súhlasím“ 28,3 % žiactva základných škôl a 22 % ich vrstovníkov za vrstovníčok osemročných gymnázií. Takmer 28 % žiactva základných škôl si vybralo odpoveď „neviem“. Rozdiel v podiele súhlasov žiactva stredných odborných škôl (35,4 %) a žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií (23 %) s týmto tvrdením je ešte výraznejší.

Tabuľka č. 54	Na Slovensku by sa žilo lepšie, ak by sem nemohli prichádzať migranti z Afriky a Ázie				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	20,0 %	23,9 %	17,1 %	11,2 %	27,7 %
8rG 14-16 r.	25,3 %	32,0 %	13,6 %	8,4 %	20,7 %
SOŠ 17-19 r.	16,8 %	21,5 %	19,2 %	16,2 %	26,3 %
G 17-19 r.	21,9 %	36,6 %	14,8 %	8,2 %	18,6 %

V názoroch na **trvalé vylúčenie duševne chorých ľudí** zo spoločnosti ako cestu zlepšenia života na Slovensku (Tabuľka č. 55) sa **podieľajú žiactva všetkých druhov škôl**, ktorí „skôr“ alebo „úplne súhlasia“ s týmto tvrdením, opäť **približujú**. Podiel odpovedí „neviem“ je však u mladšieho aj staršieho žiactva gymnázií výrazne nižší ako u ich vrstovníkov a vrstovníčok zo základných a stredných odborných škôl a vyšší je podiel tých, ktorí s tvrdením „skôr nesúhlasia“ a „úplne nesúhlasia“.

Tabuľka č. 55	Na Slovensku by sa žilo lepšie, ak by duševne chorí ľudia mohli byť trvale izolovaní v psychiatrických zariadeniach				
Žiactvo zo škôl	Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	17,7 %	26,2 %	19,1 %	6,7 %	30,2 %
8rG 14-16 r.	24,3 %	32,5 %	19,3 %	5,8 %	18,0 %
SOŠ 17-19 r.	18,9 %	27,5 %	19,7 %	8,7 %	25,2 %
G 17-19 r.	25,7 %	35,0 %	18,0 %	5,2 %	16,1 %

Posledné tvrdenie z batérie názorov na represívne postupy spravovania spoločnosti sa týkalo **možnosti porušiť monopol štátu na použitie násilia**. Súhlasné odpovede s tvrdením „Ak štát nevie zaistiť poriadok, mali by to urobiť ľudia sami, hoci s použitím násilia“ možno pokladať za najvýpovednejšie ukazovatele sklonu žiactva podporovať či nepodporovať extrémistické riešenia udržiavania poriadku. **Tabuľka č. 56**, ktorá prináša názory žiactva na toto tvrdenie, obsahuje aj ich triedenie podľa rodu. Porovnanie odpovedí žiakov a žiačok jasne indikuje, že podpora občianskych revolt aj s použitím silových riešení je významne vyššia u chlapcov ako u dievčat. Výnimkou sú predmaturitné ročníky gymnázií, kde je rozdiel v podieloch súhlasov dievčat a chlapcov miernejší. Dievčatá zo všetkých druhov škôl vo výrazne vyššej miere „vôbec nesúhlasia“ s takýmto spôsobom zlepšovania života na Slovensku a v menšej miere sa prikláňajú k jeho podpore.

Najvyššiu mieru podpory zaisťovania poriadku „zdola“ aj s prípadným použitím násilia zistilo monitorovanie medzi chlapcami zo stredných odborných škôl (až 36,9 % „skôr súhlasiacich“ a „úplne súhlasiacich“) základných škôl (27,8 %) a medzi ich vrstovníkmi z gymnázií (27,4 %). Najnižšiu podporu medzi chlapcami malo „silové zaisťovanie poriadku zdola“ v predmaturitných ročníkoch gymnázií 20,4 %. No aj túto „najnižšiu“ mieru podpory tohto spôsobu zaisťovania poriadku pokladáme za znepokojujúco vysokú.

Aj na základe ostatných tu prezentovaných zistení monitorovania sa domnievame, že pri hľadaní objasnenia podpory týchto a ďalších represívnych metód spravovania spoločnosti je potrebné orientovať sa nielen na vonkajšie faktory, ako sú obsahy na internete či nízka kvalita voľnočasových aktivít, ale pozornosť je nutné venovať aj poznávaniu a zlepšovaniu stavu prostredia, v ktorom chlapci a dievčatá

trávia veľkú časť dňa, teda školskému prostrediu a životu v ňom. Opakované zážitky ponižovania, nespravodlivosti a izolácie v školskom prostredí môžu predstavovať živnú pôdu pre rozvoj nenávisťných postojov, ktoré ohrozujú pohodu ich nositeľov a bezpečie nás všetkých.

Tabuľka č. 56 Ak štát nevie zaistiť poriadok, mali by to urobiť ľudia sami, hoci s použitím násilia						
Žiactvo zo škôl		Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem
ZŠ 14-16 r.	Dievčatá	28,3 %	32,6 %	11,6 %	3,1 %	24,4 %
	Chlapci	18,7 %	28,3 %	18,6 %	9,2 %	25,2 %
	Spolu	23,4 %	30,4 %	15,2 %	6,2 %	24,8 %
8rG 14-16 r.	Dievčatá	40,6 %	36,6 %	7,8 %	1,8 %	13,2 %
	Chlapci	26,0 %	34,0 %	16,7 %	10,7 %	12,7 %
	Spolu	34,9 %	35,6 %	11,3 %	5,3 %	13,0 %
SOŠ 17-19 r.	Dievčatá	30,0 %	31,1 %	14,8 %	5,9 %	18,1 %
	Chlapci	16,9 %	25,5 %	21,9 %	15,0 %	20,7 %
	Spolu	23,0 %	28,1 %	18,6 %	10,8 %	19,5 %
G 17-19 r.	Dievčatá	39,2 %	37,1 %	13,9 %	2,1 %	7,7 %
	Chlapci	28,5 %	40,7 %	14,0 %	6,4 %	10,5 %
	Spolu	34,2 %	38,8 %	13,9 %	4,1 %	9,0 %

METODOLOGICKÁ PRÍLOHA: REPREZENTATÍVNOSŤ A PARAMETRE SÚBOROV

Nasledujúcimi tabuľkami porovnávajúcimi výberové súbory žiactva s údajmi v školských ročenkách CVTI dokumentujeme vysokú mieru reprezentatívnosti zistení monitorovania vzťahov a názorov žiactva na školu a spoločenské témy, ktoré Štátna školská inšpekcia uskutočnila v prvom polroku školského roku 2024/2025. Výberové súbory boli zvolené na základe kvótneho výberu zohľadňujúce proporčné zastúpenie škôl podľa zriaďovateľov, veľkosti školy, kraja a veľkosti sídla školy.

ZÁKLADNÉ ŠKOLY

šk. r. 2024/2025	Štátne základné školy	Cirkevné základné školy	Súkromné základné školy	Spolu
Základný súbor SR 8. ročník	46 157	3092	1376	50 625
Výborový súbor monitor	5203	537	41	5781
Vzorka ako % základného súboru	11,3 %	17,4 %	3,0 %	11,4 %

Výborový súbor žiactva základných škôl svojou veľkosťou vysoko prekračuje štandardnú výberovú vzorku (0,3 % základnej populácie) a je reprezentatívny podľa zriaďovateľa navštevovaných základných škôl, krajov SR a veľkostných typov obcí, v ktorých sa nachádzajú plnoorganizované základné školy. Aj nízke zastúpenie žiactva 8. ročníka súkromných základných škôl sa dá pokladať za dostatočne reprezentatívne. Na účely porovnávania názorov a skúseností žiactva zo škôl triedených podľa zriaďovateľa je to však nedostatočná početnosť. Na porovnanie je možné použiť aj triedenie podľa veľkosti školy, no žiactvo tzv. malých škôl predstavuje len 5,5 % výberového súboru žiactva základných škôl. Výborový súbor nie je

reprezentatívny podľa jazyka vzdelávania, len 0,2 % žiactva má iný vyučovací jazyk ako jazyk slovenský. V základnom súbore žiactva je podľa štatistickej ročenky CVTI pre školský rok 2024/2025 6,19 % podiel žiactva základných škôl s maďarským vyučovacím jazykom. Rodový pomer je štandardný, vo vzorke je 49,2 % dievčat a 50,8 % chlapcov.

STREDNÉ ODBORNÉ ŠKOLY

šk. r. 2024/2025	Štátne SOŠ	Súkromné SOŠ	Cirkevné SOŠ	Spolu
Základný súbor SR 3. ročník SOŠ	25 331	3 834	990	30155
Výberový súbor Monitor	6 716	827	569	8112
Vzorka ako % základného súboru	26,5 %	21,6 %	57,5 %	26,9 %

Výberový súbor žiactva stredných odborných škôl svojou veľkosťou taktiež vysoko prekračuje štandardnú výberovú vzorku a je reprezentatívny podľa zriaďovateľa navštevovaných SOŠ (82,8% žiactva navštevuje štátne SOŠ, 10,2 % súkromné SOŠ a 7 % cirkevné SOŠ), veľkostného typu školy, kraja a veľkosti obce (36,5 % žiactva navštevuje SOŠ v krajskom meste, 55,8 % v okresnom meste, 6,1 % v meste). Do porovnávania podľa veľkostného typu možno len s obmedzeniami zahrnúť žiactvo zo SOŠ vo vidieckom type obce (1,7 % výberového súboru, konkrétne 136 žiakov a žiačok).

Vo výberovom súbore žiactva SOŠ je 3,3 % žiactva s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským alebo maďarským a anglickým. V základnom súbore žiactva SOŠ je 4,45 % žiactva zo škôl s vyučovacím jazykom maďarským.

Rodový pomer žiactva SOŠ je vzhľadom na zastúpenie technických odborov mierne prevážnený v prospech chlapcov (46,5 % dievčat a 53,5% chlapcov).

GYMNÁZIÁ

a) GYMNÁZIÁ osemročný program - tercie

	Štátne gymnázia	Súkromné gymnázia	Cirkevné gymnázia	Spolu
Základný súbor SR žiactvo tercií spolu	1993	115	496	2604
Výberový súbor monitor	1035	77	479	1591
Vzorka ako % základného súboru	51,9 %	66,9 %	96,6 %	61,0 %

Vo výberovom súbore žiactva gymnázií (14 – 16-roční) je mierne podhodnotený podiel žiactva v štátnych gymnáziách (65,1 % žiactva oproti 75,6 % v ZS), proporčný podiel žiactva v súkromných gymnáziách (4,8 % oproti 4,4 % v ZS) a nadhodnotený podiel žiactva v cirkevných gymnáziách (30,1 % žiactva oproti 19,4 % v ZS). Rodový pomer je prevážnený v prospech dievčat – 60,8 % oproti 39,2 % chlapcov (v základnom súbore žiactva tercií je 55 % dievčat).

Vo výberových súboroch staršieho a mladšieho žiactva gymnázií sú zastúpené všetky druhy škôl podľa typu zriaďovateľa a všetky kraje v dostatočných podieloch žiactva umožňujúcich porovnanie. Zastúpenie staršieho žiactva gymnázií zo škôl podľa zriaďovateľa zodpovedá proporciám základného súboru SR – v štátnych školách 74,9 % žiactva, v súkromných 1,9 % a v cirkevných 23,2 % žiactva. Počet žiakov a žiačok predmaturitných ročníkov gymnázií je oproti počtu žiakov a žiačok stredných odborných škôl veľmi nízky, čo vylučuje niektoré druhy komparatívnych analýz.

b) GYMNÁZIÁ všetky programy – predmaturitné ročníky

Všetky programy – 8, 4,5	Štátne gymnáziá	Súkromné gymnáziá	Cirkevné gymnáziá	Spolu
Súbor SR (predmaturitný) 8rG	2046	128	465	2639
Súbor SR, 4,5 (predmaturitný) ¹⁰	8570	1367	1801	11738
Základný súbor gymnáziá (17-19 r.) SR spolu	10616	1495	2266	14377
Výborový súbor monitor	274	7	85	366
Vzorka ako % základného súboru	2,6 %	0,47%	3,75%	2,2 %

V súbore staršieho a mladšieho žiactva gymnázií je nižšie zastúpenie žiactva gymnázií s maďarským vyučovacím jazykom (2,6 % oproti 4,4 % v základnom súbore). Tento rozdiel však môže byť spôsobený rozdielmi v klasifikácii Štatistickej ročenky školstva – gymnáziá a športové školy, ktorá v tabuľke č. 6 rozpoznáva len štyri jazyky vyučovania (slovenský, maďarský, ukrajinský a iný) a triedením použitým v monitorovaní, ktoré rozlišovalo početné druhy bilingválneho vzdelávania.

---

¹⁰ Štatistická ročenka CVTI neuvádza osobitné tabuľky pre 4 a 5 ročné študijné programy, uvádzame údaje za 3. ročník, to neznamená, že vždy pôjde o predmaturitný ročník. Výraz predmaturitný ročník používame pre lepšie odlišenie od tercié gymnázií

LITERATÚRA/ZDROJE

CVTI, 2024. Štatistická ročenka školstva. Gymnáziá a športové školy. Bratislava: CVTI.

CVTI, 2024. Štatistická ročenka školstva. Stredné odborné školy. Bratislava: CVTI

CVTI, 2024. Štatistická ročenka školstva. Základné školy. Bratislava: CVTI

GALLO KRIGLEROVÁ, Elena; KADLEČÍKOVÁ, Jana, HOLKA CHUDŽÍKOVÁ, Alena, PÍŠOVÁ, Michaela, MOKRÁ, Mária, 2023. *Mechanizmus prevencie radikalizácie mladých ľudí na lokálnej úrovni*. Bratislava: CVEK.

HOCHSCHILD, Arlie Russell (2016) *Strangers in Their Own Land: Anger and Mourning on the American Right*. New York: The New Press

KIMMEL, Michael, 2018. *Healing from Hate. How young men get into - and out of - violent extremism*. University of California Press.

KUSÁ, Zuzana, 2019. Predstavy o demokracii. Zistenia prieskumu žiakov stredných škôl 2018/2019. *Working Papers in Sociology 2 /12019*. Bratislava: Sociologický ústav SAV.

MADRO, Marek, KOSMÁLYOVÁ, Zuzana A JURÁNEKOVÁ, Zuzana, 2025. *Radikalizácia mladých ľudí na Slovensku. Metodická príručka pre prvolíniových pracovníkov s mládežou*. Bratislava: IPčko, 109 s.

NUSSBAUM, Martha, C. 2019. *Anger and Forgiveness. Resentment, Generosity, Justice*. Oxford: Oxford University Press.